Au. P. Callimachus Geminianensis

TRACTA=tus de duabus Sarmatiis Asi/ana et Europiana et de contentis in eis.

Reuerendissimo patri et dño dño Stanislao Tursoni: Antistiti Olomuncen̄. Mathias de Miechow artium et medicine doctor: canonicus Cracouien̄. pro sui exilitate famulatum perpetuū cū orationibus: ⁊ celestis glorie fruitionē perhennem.

Dignissime presul: plures scriptoꝝ orbē terraꝝ lucubrationibus suis ⁊ elucidationibus exararunt. Sarmatias vero tanq̄ incognitas preteruecti dimiserunt. Qui aūt aliquicpiā de ipsis posteris scriptis carminibusue relinquere curarunt: indistincte ⁊ antiquitate premente: tanq̄ in media nocte: obscure dixerunt. Et quod intolerabilius est: multa ficta ⁊ fabulas inextricabiles nusq̄ adaptandas superaddiderunt. Quemadmodū est q̄ vltra Sarmatias ad oceanū septentrionalē: essent campi elisij: aura temperatissima: vita placidissima ⁊ perpetua: omni amenitate plena: at vbi multoꝝ seculoꝝ decursu: senium tediosum incolis displiceret: ex ripis in oceanū sese deijcerēt sponte submersuri tediū confecte senectutis sic euasuri. Preterea posuerunt illic terre nascentia ambrosia: succo predulci ⁊ odore suaui: incolas tanq̄ in paradiso confortantia: ⁊ aurum quod letificat cor hominis sine numero ⁊ mensura inuentū iri: griffones aues horridas ⁊ rapaces: homines cum equis exacerbantes atq̄ in aera leuantes ⁊ deferentes: aurum effodi atq̄ asportari prohibētes. Et amplius aiunt illic astra solem lunam ⁊ ceteras stellas: perpetuo girātes ⁊ lucentes: dies temperatissimas ac voluptuosissimas conficere: qđ in toto confictum est: ⁊ in rei veritate illic aut alibi nequaq̄ repertū. Ponunt ⁊ moderni frapatores thartaroꝝ gentem terribilē: in campis sarmatie asiane degentē fore euiternā: a seculis in hanc diem in scithia persistentē. Cum tamen sit gens noua ⁊ aduenticia: a partibus orientis sedibus mutatis: pauloplus tricentis annis in sarmatiam asie ingressa: ⁊ antea non cognita: prout in initio huius tractatus dicam. Sed ⁊ montes alanos hiperboreos ⁊ ripheos in orbe terraꝝ nominatissimos: in illis regionibus septentrionis affirmauerunt: ⁊ ex eis non minus famosa erupisse flumina. Per Cosmographos ⁊ vates celebres scripta atq̄ decantata. Tanaim: boristenem maiorē ⁊ minorē: volhamq̄ maximū fluminum declararunt: quod cum alienū sit a vero: non absre (experientia docente que est magistra dicibiliū) confutandū ⁊ reijciendū est: tanq̄ prophanum inexperteq̄ promulgatū. Scimus quidē ⁊ visu cognoscimus prefata flumina tria (magna siquidē) Boristenē: tanaim: ⁊ volham: ex Moskouia oriri ⁊ defluere: minorē vero Boristenē (quem Aristoteles diaboristenidem appellat) ex russia superiori cepisse: ⁊ in maiorem boristenem decurrere ⁊ ei cōmisceri. Montes aūt hiperboreos ripheos: ⁊ alanos nūcupatos: illic non existere certo certius scimus ⁊ videmus: ⁊ iam predictos fluuios: ex terra plana consurrexisse ac emersisse conspicimus. Quare vt hec ⁊ complura alia in sarmatijs contenta: tue doctissime presul amplitudini: vera veraciter enarrarem: subsequentē tractatū de duabus sarmatijs ab antiquioribus minus cognitis nominibus: quibus temporibꝰ nostris nominantur: tibi domino ⁊ patrono meo semper colendissimo: scribere breuiuscule: vt res expostulabit: ad incitandū alios: qui maiora nouerunt: ⁊ elegantiori stilo scribere facile poterunt curabo. Vtq̄ sicut plaga meridionalis cum gentibus adiacentibus oceano: vsq̄ ad indiam: per regem Portugalie patefacta est. Sic plaga septentrionalis: cum gentibus oceano septentrionis imminentibus: ⁊ versus orientem spectantibus: per militiam ⁊ bella regis Polonie aperta: mundo pateat ⁊ clarescat. Vale decus meū: presul dignissime.

¶ Capitulū primū q̄ due sunt Sarmatie.

Antiquiores duas sarmatias posuerūt: vnā in Europa: alterā in Asia: sibiinuicē coherētes ⁊ ɔtiguas. In europiana sunt regiones russoꝝ seu rutenoꝝ: Lithuanoꝝ: Moskoꝝ ⁊ eis adiacentes: ab occidente flumine Visle ⁊ ab oriente Tanai incluse: haꝝ regionū gentes olim gete nuncupabant. In asiatica vero sarmatiā: nunc cōmorant ⁊ degunt plura genera thartaroꝝ: a flumine Don seu tanai ab occidente vsq̄ ad mare Caspiū ab oriente ɔtenta. Hoꝝ imperia genelogie ritus ⁊ mores latitudoq̄ terraꝝ: flumina ⁊ circū circa adiacentia in subscribendis explanabuntur.

¶ Cap. secundū de ortu ⁊ aduentu thartaroꝝ.

Anno domini millesimo ducentesimo vndecimo: apparuit grandis cometes in dieb⁹ mensis Maii: decēocto diebus durans: ⁊ supra polowczos tanaim ac russiam girans: caudāq̄ in occasum porrigens ⁊ aduentū thartaroꝝ significans: vnde sequenti anno gens thartaroꝝ in illā diē ignota: occiso vt fertur proprio rege Dauid de submontibus Indie: ɔflictisq̄ pluribus nationibus septentrionis ad polowczos venit. Polowci siquidē fuerunt gentes scd̄m latus septentrionale euxini maris commanentes: vltra paludes Meotidis quos alii gothos appellāt polowci aūt lingua rutenoꝝ sonāt ⁊ interpretantur venatici seu rapaces: quia sepenumero inuadentes eos spoliabant ⁊ bona ipsoꝝ rapiebant atq̄ abducebāt: quēadmodū ⁊ thartari hisce temporibus faciunt. Itaq̄ thartaris ingredientibus terras polowczorū postularunt per ambasiatā ipsos principes rutenorū: vniuersis copiis ⁊ potētiis se adiuuari: quoniā par exitium ⁊ discrimen eos sicut ⁊ polowczos expectaret. Superuenerunt aūt et thartaroꝝ nuncii denuntiantes ducibus russie: ne immiscerent sese bello ⁊ adiutorio polowczonū: sed potius exterminiū eorum tanq̄ aduersarioꝝ procurarent. Russite vero immaturo vsi consilio: nunciis thartaroꝝ cōprehensis ⁊ occisis perrexerunt exercitualiter polowcis in adiutoriū: terra mariq̄ videlicet Mscislaus romanouic cū militia Kiouien̄: Mscislaus mscislauic cum militia Halicien̄. Itē ceteri duces Russie wolodimir rurikouicz: duces cirncouien̄ ⁊ duces Smolnēses. Iūctiq̄ exercitui oīm polowconū peruenerūt in Protolcz: ⁊ abinde singuli ascensis equis venerūt duodecim statiuis ad

sigism. in 1° [illegible] conitans dicit [illegible] [illegible] [illegible] campestres

fluuiū Kalcza: vbi iam thartari castra metati fuerunt: ⁊ illico respirandi spacio non dato thartari in eos irruerūt: ⁊ ɔtritis ac diffugientibus polowcis acies rutenoꝝ disiiciuntur plurimaq̄ cede pactabini duces Mscislaus Kiouien ⁊ cirncouien̄ captiuant. Reliqui fugientes (abhominabile dictu) a polowcis sociis p̄ quoꝝ terrā fugā maturabāt trucidabantur. Equites quoq̄ propter equos: pedites propter vestes occidebant ⁊ in aquis suffocabant. In illa ergo die Ruteni in pessimū horrendūq̄ inciderūt periculū quale in terris russie nunq̄ auditū est. Eaq̄ prima clades extitit quā ruteni a tartaris pertulerūt. Mscislaus aūt mscislauic Halicien̄ dux dū ad naues fugiēdo peruenisset: superatis fluuiis persecutionē thartarorū veritus naues abrumpi precepit: abindeq̄ fugax in Halic pauore ⁊ trepidatiōe plenus p̄uenit. Vladimirus aūt rurikouic fuga ⁊ ipse saluatus in Kiow p̄uenies: sedē accepit Kiouien̄. Alia vero omnis multitudo rutenoꝝ dum ad naues fugiēdo peruenisset ⁊ eas abruptas offendisset in merorē versa: dū vndas tranare non posset fame ɔtabescens illic ɔsumpta est preter paucos duces ⁊ aliquos eoꝝ milites: qui ī lembis fluuios traiecerūt. Preterea anno dn̄i millesimo ducentesimo vigesimo octauo: in maxima multitudine thartari russiam ingrediētes vniuersam terrā Resanska vastauerūt: ducē occiderunt senes ⁊ impuberes necauerūt: reliquā multitudinē in captiuitatem abduxerūt castra incenderūt. Iterū hieme eiusdē anni venerunt thartari in terrā Susdaloꝝ ⁊ ea vniuersa vastata: ducē Georgiū ⁊ filios eius: pluresq̄ alios Susdaloꝝ principes interfecerunt castrum Rostow incenderūt captiuos ⁊ predā pro libito abduxerunt. Sequenti quoq̄ anno in Smolnensem ⁊ czirnyeouien̄ regiones venientes: eas crudelissima cede nulli etati parcentes peruastauerunt castra ⁊ fortalitia ex quibus duces ⁊ milites pre timore fugerant incenderunt: ⁊ onusti captiuorum multitudine in terras suas redierunt.

¶ Capitulū tertium de crudeli vastatione Polonie ⁊ Hungarie per thartaros.

Post predicta thartaroꝝ horrenda vastatio ex ordine narrationis subnectenda est. Anno dn̄i millesimo ducentesimo quadragesimo primo. Thartari in Russiā venerunt: ⁊ Kiow amplissimā vrbē ⁊ metropolim rutenoꝝ magnifice ɔstructā funditus deleuerunt. Habuit siquidē prefata vrbs portas ⁊ turres firmiter edificatas: ⁊ ali

quarum portaꝝ tecta deaurata ⁊ ſplendentia:habuit ⁊ vſqꝫ nūc ha-
bet Metropolitanū de ritu Rutenoꝝ ſeu grecoꝝ:plurimis wladi-
cis ⁊ epiſcopis a Danubio per Moldauiā valachiā ruſſiā ⁊ moſ-
kouiā preſidentē:in Kiouia iam poſt deſtructionē non reſidentē.
Habuit inſuper eccleſias ſupra tricentas ornatiſſimas: quaꝝ aliq̄
in campis inter vepres ⁊ arbuſta in hanc diem permanēt ⁊ ſtāt de
ſolate pro latibulis feraꝝ:ex quibus bine eccleſie videlicet ſ. Marie
⁊ ſ. Michaelis aliquas laminas tecti adhuc tenēt deauratas:quas
thartari predatū veniētes ⁊ inſpicientes Altim baſſina vocant:al-
tim baſſina.i.aureū caput habentes:q2 partē tecti deaurati habent
Hac vero tempeſtate in monte vbi olim caſtrum Kiouien̄ ſtabat:
Lithuani dn̄i illius loci:fortaliciū amplū de roboribus ⁊ lignis ex
ſtruxerunt ⁊ tenent. Itaqꝫ tota Ruſſia cū ſua metropoli ⁊ Podo-
lia omniquaqꝫ peſſundata. Bathus thartaroꝝ imperator volens
Hungariā ingredi:miſit ducē Petam nomine: cum magno exerci-
tu vaſtandū Poloniā. Aiunt Poloni Bathum regem thartaroꝝ
poloniam Sleſiā Morauiā vaſtaſſe. Verior tn̄ hiſtoria eoꝝ:ſic ⁊
cronica hungaroꝝ referūt Bathum non fuiſſe in Polonia ſed du
ces ipſius:qui trucidatis tirannis ⁊ principibꝰ rutenoꝝ: receptaqꝫ
preda in opidum Lublin ⁊ Zauichoſt:vianiſqꝫ eoꝝ:reduxerūt eam
in Ruſſiā:feſtinanterqꝫ redeuntes: expugnauerunt Sandomiriā
cū caſtro. Illicqꝫ occiderūt abbatē pokſiwnicen cū fratribus eius
⁊ magnū numeꝝ vtriuſqꝫ ſexus nobiliū ⁊ ignobiliū viroꝝ ac ma-
tronaꝝ:ad ꝯſeruandū vitā ſandomirie collectoꝝ. Inde exeuntes ꝑ
Viſlicam in Skarbimiriā venerunt ⁊ reuertebant̄ predā deductu-
ri in ruſſiam. Dumqꝫ ſtatiua tenerent ad fluuiū čarna: apud villā
que maior thurſko vocat̄:irruit in eos Wlodimirus Cracouien̄ pa
latinus cum militibus Cracouienſibus. Vbi inter pugnandū oīs
captiuoꝝ multitudo diffugiens:in ꝓpinquas ſiluas ſe recepit: ſu-
perati tn̄ ſunt pauci a multis. Wlodimirus palatinus Cracouien̄ cū
ſuis a thartaris:verū ſtrage ſuoꝝ perculſi thartari per ſiluā Stre-
mech in ruſſiā receſſerūt ⁊ in ſupplemētū accerſitis plurimis thar-
taris cum fremitu ⁊ ira in Poloniā redierunt: ⁊ quia maximū exer
citum habuerunt ad Sandomiriā perueniētes bifariā diuiſerunt
eum:minoremqꝫ exercitū in Lancitiā Siradiā ⁊ Kuiauiā deſtina-
runt cum principe Cadano quem Poloni Caydanū nuncupant: q̄
nullo obice apparente vaſtarunt crudeliſſime illos diſtrictus cedi-
bus atqꝫ igne. Maior aūt exercitus thartaroꝝ cuius ductor fuit pe
ta thartaroꝝ princeps verſus Cracouiā iuit: oēm oram tranſitui
propinquā cede ⁊ incendio peruaſtans. Occurrunt ergo ei in villa

Chmelik prope opidū Sidlow:Wlodimirus palatinus: clemens
caſtellanus Cracouien̄ Pacoſlaus palatinus Iacobus raciborouic
caſtellanus ſandomirien̄ cum nobilibus ⁊ militibus Cracouien̄ et
Sandomirien̄. Et facto ꝯflictu cum vna turma thartaroꝝ ipſaqꝫ
attrita:pedē referēte:⁊ ad alterā preſtantiorē turmā ſeſe diuertente
poloni certamine priori feſſi pauci a plurimis aduerſo pectore ꝯfoſ
ſi ceciderunt:reliqui vero in fugam conuerſi per itinera nota euaſe
runt. Ceciderūt in eo ꝯflictu deſiderati Criſtinus ſulkouic de nyed
ued:nicolaus vitouic:albertus ſtampotic:Zemēta:Grambina ſuliſ
laus:milites ſtrennui ⁊ alij plures validi. Ex quoꝝ ſtrage tātus pa
uor irrepſit vt alij in alias regiones fugerēt: agreſtes vero cū pig-
noribus ⁊ pecoribus in paludes ⁊ ſiluas ⁊ in inuia ſe cōderēt. Sed
⁊ Boleſlaus pudicus dux Cracouie ⁊ Sandomirie cum Grzimiſla
ua matre ⁊ Kinga ꝯiuge ſua primū verſus Hungariā in caſtrū pi
enini de prope opidū Sandecz poſtea vero in morauiā ad monaſte
riū ciſtertien̄ effugit. Thartari aūt poſt cladē apud Chmelik pera-
ctam. Cracouiā in die cinerū venerūt:⁊ eam vacuā hoibus inueni
entes (omnes ſiquidē in abdita diffugerant) in eccleſias ⁊ domos
incendio ſeuierunt. Eccleſiam vero ſancti andree tunc extra muros
Cracouien̄ extantē:vallantes oppugnabant: expugnare tn̄ non va-
luerunt qm̄ pluribus polonis magna vi ⁊ fortitudine ſe ⁊ ſua illic
defendentibus irrito cepto receſſerunt ⁊ in Vratiſlauiā perrexerūt:
quam ſimiliter vt Cracouiā deſertatā habitatoribus:ſed ⁊ ꝯflagra
tam habitationibus reperientes (ciues etenim vratiſlauien̄ pauore
ꝯſternati:fere omnibus relictis:precioſioribus dumtaxat feſtine ra
ptis fugā inierunt:quod gentes ducis Henrici de arce videntes de
ſcenderunt ⁊ opes cū victualibus in arcem inducētes vrbē cū tectis
eius flāmis exuſſerūt:⁊ thartari in vrbe nil reperiētes) caſtrū val-
larunt:⁊ poſt aliquot dies obſidionē ſoluentes (vt aiunt orationi-
bus ⁊ lachrimis Ceſlai prioris ordinis predicatoꝝ ⁊ fratrū eius in
caſtrū admiſſoꝝ depulſi) receſſerūt. Interimqꝫ feria ſc̄da paſce thar-
taris qui Kuiauiā vaſtauerunt ſuperuenientibus ſimul iuncti in le
gniczam profecti ſunt. Dux etenim Henricus ſc̄dus ſancte heduijs
filius per illud tempus ibi collegerat gentes ⁊ armigeros: tam no-
biles q̄ agreſtes maioris Polonie ⁊ Sleſie. Aduenerāt ⁊ pricipes
cum ſuis militibus Myeczlaus Kazimirides dux Opolienſis: Bo
leſlaus filius Depoldi marchionis morauie expulſi: qui Sepiolka
cognominatus eſt:⁊ Pompo de Hoſterno magiſter cruciferoꝝ de
Pruſſia cū fratribꝰ ſui ordinis:inſuꝑ ⁊ cruce ſignati plures. Cūqꝫ
ex opido Legnicen̄ duceret agmina ⁊ ea obequitaret: lapis de ſum-

mitate ecclesie beate Marie decidit: parūqꝫ abfuit qñ caput ducis
Henrici non dirupit: qđ reuera infaustū omen fuit. Suburbana
itaqꝫ opidi Legniceñ ꝑtergressus: quatuor acies instruxit ⁊ ordina
uit. Primā de cruce signatis voluntarijs ⁊ de aurifossoribus opi-
di goltberk: alijsqꝫ ꝑegrinis militibus hāc Boleslaus syepiolka fi-
lius marchionis morauie ducebat. Altera acies fuit militū cracoui
eñ ⁊ maioris Polonie hanc Sulislaus frater Wlodimiri olim pala
tini Cracouieñ circa chmyelik occisi ductitauit. Tertiā aciē guber-
nauit Myeclaus dux opolieñ ī qua erāt milites opolieñ: ⁊ pompo
magister prussie cū fratribꝰ ⁊ militia sua. Quartā aciē ipsemet dux
henricus ex ꝑstātioribꝰ militibꝰ Slesie ⁊ maioris polonie ac ꝑcio
ꝯductis militibꝰ rexit. Totidē erāt thartaroꝝ agmina: sed robore
⁊ frequētia pugnatoꝝ prestātiora: ita vt vnū agmen eoꝝ oīa polo-
noꝝ agmina excederet. In cāpo igit̃ qui bonus campus dicit̃: porre
cto ⁊ in oēs ꝑtes lato vterqꝫ exercitꝰ q̄nto idus aprilis: alias feria
scđa post octauas pasce ꝯuenit. Primūqꝫ cruce signatoꝝ ⁊ aurifos-
soꝝ exercitus cū thartaris magno impetu ꝯgressus: velut tenere ari
ste a grandine ꝑcusse: a sagittis thartaricis obtritus est. Deīde duo
agmina sub gubernatiōe Sulislai militis ⁊ Myeczlai ducis Opoli
eñ ꝯsistētia: pugnare cū tribus thartaroꝝ agminibus ingressi vali
dam in thartaris stragē ediderūt: ita vt pedē referrent ⁊ fugam ini
rent. Quidā aūt celerrimo cursu circa vtrūqꝫ exercitū discurrēs ter
ribili voce clamauit: Byegayce byegayce: quod sonat: fugite fugite.
Polonis terrorē incutiēs. Quā vocē Myeczlaus dux Opolieñ au
diens: deserto prelio fugit ⁊ secū magnā partē militū traxit. Quod
videns dux Henricus ingemiscens dixit (Gore se nam stalo) i. peiꝰ
⁊ moleste nobis accidit. Inducensqꝫ suā quartā aciem fortissimoꝝ
militū: tres acies thartaroꝝ a duabus aciebus Polonoꝝ disiectas
prostrauit ⁊ in fugam conuertit: Quarta aūt acies thartaroꝝ ⁊ ma
ior omniū cum suo duce Peta superueniens: horribili impetu bel-
lum intulit: ⁊ bellum acerrimū inter vtrosqꝫ durauit: magnaqꝫ ex
parte thartaris cesis ⁊ in fugam spectantibus: quidam thartarorū
vexillifer valde magnum ferens vexillum: in quo chi littera greca de
picta erat: talis X ⁊ in summitate hastilis imago teterrimi ⁊ niger-
rimi coloris cum barba prolixa: cepit incantando fortiter caput
imaginis quatere. Ex quo illico fumus et nebula horrendi et in-
tolerabilis fetoris in Polonos diffusa est vt pene exanimati
et inualidi ad bellum redderentur. Clamore itaque horrendo
eleuato in Polonos Thartaricus exercitus conuersus: acies eo-
rum que interim integre erant dirupit ⁊ eas magna strage affecit.

In qua dux Boleslaus filius marchionis Morauie dictus syepi-
olka: ⁊ Pompo magister cruciferoꝝ de Prussia cū multis insigni-
bus militibus necati sunt. Dux vero henricus corona a thartaris
circūfusus est vt a tergo ⁊ fronte cederet̃: iamqꝫ ad extremū circa eū
non nisi quatuor milites versabant̃. Sulislaus frater olim Wlodi-
miri palatini Cracouieñ. Clemens palatinus Glogouieñ. Conra-
dus konrathouicz ⁊ Joannes iwanouicz: qui quanta potuerunt vi
⁊ conatu principē Henricum ex prelio educentes: ad fugiendū di-
sponebant: sed ducis equus sauciatus subsistebat: thartari igit̃ velo
ci cursu consecutum cum tribus prefatis militibus: quarto Joanne
iwanouic ab eis segregato vallauerūt: cum quibus aliquanto tem-
pore decertabat. Joannes vero Jwanouicz equū recentē a Rosci
lao aulico ducali receptū: penetratis hostiū cuneis duci administra
uit. Quo ascenso dux sequebat̃ Joannē Jwanouicz: viam per medi
os hostes ei parantem. Ipsoqꝫ in cursu vulnerato ⁊ euadente dux
Henricus intercipitur: ⁊ tertio circūuallat̃: dumqꝫ audacissime con
tra thartaros dimicaret: ⁊ manu sinistra eleuata thartarū sibi obui
um feriret: ab altero thartaro lancea sub ascella transfixus: ex equo
demisso brachio moribundus defluxit quem thartari ingenti strepi
tu inconditaꝝ vocum facto capiunt: ⁊ extra locū certaminis quantū
esset geminatus baliste iactus pertractum: framea caput absciде-
runt: corpusqꝫ insignibus omnibus despoliatū nudum reliquerūt.
Occisa est in eo prelio multitudo nobiliū Polonie: inter quos clari
⁊ insignes fuerunt Sulislaus frater Wlodimiri palatini Cracouieñ
Clemens palatinus Glogouieñ. Conradus konrathouic. Stepha
nus de Wirbna ⁊ Andreas filius eius. Clemens filius Andree de
Pelcznicza. Thomas pyotrkouicz. Petrus kussa ⁊ ceteri. Corpꝰ du
cis Henrici post cladē in sexto digito sinistri pedis vix cognitū: et
repertū per Annam coniugē eius in medio chori ecclesie sancti Ja-
cobi apud fratres minores Wratislauie sepultū est. Pomponis ve-
ro magistri Prussie ⁊ militū insignioꝝ supra expressoꝝ: in eodē mo-
nasterio s. Jacobi Wratislauie corpora tumulata sunt. Boleslai aūt
filij marchionis morauie funus in Lubens in choro conuersoꝝ hu
matū est super cetera corpora fideliū in loco prelij sepulta. Ecclesia
in hanc diē durans constructa est. Maxima victoria de duce Hen-
rico ⁊ Polonis thartari potiti: lectis spolijs vnicuiqꝫ interemptoꝝ
vnam auriculā absciderunt: ⁊ nouē saccos grandes ad sciendū nu-
merum occisoꝝ repleuerunt. Ducis aūt Henrici capite in longiori
hasta erecto ad castrū Legnica: Opidum enim metu thartaroꝝ ex
ustum fuerat applicuerūt. Mandantes vt duce eorum occiso: castrū

cis aperirent. Castrensibus conuenienter respondentibus: ꝙ pro
vno duce occiso plures duces filios occisi haberent. Jlli vero circa
Legniꝫ vastatis ⁊ incensis villis: in Othmuchow se receperunt:
vbi quindecim diebus statiua continuando: omnem regionem per
circuitū vastauerunt. Exinde Ratiborien̄ oram adeuntes in Bole-
sisko octo diebus cōmorati in Morauiā secesserunt: ⁊ Wencesslao re
ge Bohemie in castris se continente: eam plusqꝫ vno mense incen
dijs ⁊ cedibus vastauerunt: ab Olomunc septimis castris in Hun
gariam peruenerunt: ⁊ maiori horde ipsius Bathi que Hungariā
intrauerat sese consociauerunt.

¶ Capitulū quartū de cruenta vastatione Hungarie per Bathi imperatorem Thartarorum.

Bathi vastata ⁊ ad nihilū redacta Russia. Hungariā
cum quinquies centum milibus ingredi cōtendebat re
sistentē ergo inter montes Sarmaticos: ⁊ in clausa di
cta Russie introitū prohibentē. Comitem palatinum
Hungarie a Bela quarto rege hungarie cū gentibus
missum prefatus Bathi obruit ⁊ expugnauit: festinanterqꝫ excurren-
do opida ⁊ villas ad Ticiā fluuiū qui vulgariter Tisa appellat: ex
montibus Sarmaticis versus meridiē in Danubiū fluentē perue-
nit. Et exinde gentes thartaroꝝ excurrentes. Waciā cum sua cathe-
drali ecclesia vastauerunt ⁊ incenderunt. Ad Pest quoqꝫ vbi rex be
la quartus exercitū ↄtra thartaros colligebat ibant ⁊ redibant: ali-
quando appropinquando: nōnunquam vero fugiendo: prout est
mos pugnandi thartaris. Cumqꝫ copiosum exercitū: tam ex nobi-
libus q̄ꝫ spiritualibus rex Bela coadunauerat: aduersus thartaros
procedēs ad fluuiū Titiā applicuit ⁊ castra metatus est: adhibitaqꝫ
custodia mille armatoꝝ ad pontē: putabat thartaros non transire
fluuiū: q̄m altus est: limosus multū ⁊ inpermeabilis: thartari aūt
qui multo maiores fluuios transierant inuento vado Ticiā in no-
cte transnatarunt: ⁊ in aurora exercitū Hungaroꝝ cum Bela re-
ge eoꝝ vndiqꝫ circūdederūt: missisqꝫ densis ⁊ quasi infinitis sagit
tis (velut cū grando nebulosus ac densus cū fragore descēdit) hun
garos perturbarunt: multos occidendo plurimos vero vulneran-
do. Hungari ergo veluti impreparati ⁊ absqꝫ ordine ↄtraueniētes
cadebant. Quod alij videntes: meticulosi clam discedebāt ⁊ fugie-
bant: thartari vero tanq̄ꝫ astuti: sinebāt eos per mediū sui trāsire.
Unde Colomānus frater regis: sic ⁊ rex Bela quartus tanq̄ꝫ igno

ti euaserunt. Reliquos vero ↄclusos thartari crudelissime ad vnū
necauerūt. Inter quos spirituales maiores ceciderunt: Mathias
Strigoniensis archiepiscopus: Vgolinus Colocen̄ archiep̄s. Ge-
orgius ep̄s Jaurien̄. Reynaldus ep̄s Trāssiluanen̄. ⁊ eccl'e Nitri
ensis ep̄s. Nicolaus Scibinien̄ prepositus vicecancellarius regis.
Eradius archidiaconus Bachiensis: magister Albertus Strigo-
nien̄ archidiaconus. De alijs aūt secularibus nobilibus ⁊ ignobi-
libus fere infiniti occisi sunt: ⁊ qui fugerant ↄsecuti in vijs necati
iacuerūt. Jn Pest etiā multi plebani collecti in ore gladij superue-
niētibus thartaris perierūt. Rex aūt Bela q̄rtus ꝓpere fugit ad
metas Austrie: vbi captus ⁊ detentus fuit ꝑ ducē austrie: tandē di
missus ad reginā ↄiugē suā ꝑueniēs: secessit i Slauoniā illic vsqꝫ
ad ꝑsecutionē Cadan cōmoratus: Vastata itaqꝫ Hūgaria ex vna
ꝑte Danubij: in hieme ꝓxima gelato Danubio in partē alterā pe-
netrauerūt ⁊ sedes int' Jaurinū ⁊ Strigoniū fixerūt: vbi in hanc
diē fosse ⁊ tumuli habitatiōis coꝝ cernunt. Ex quo loco p̄fatā trās
danubiū regionē spolijs incēdijs ⁊ occisionibus crudelissime affli
xerūt. Cumqꝫ in thartariā secedere ꝓponerēt: diuiso exercitu: prin
ceps Cadan aduersus regē Belā in slauoniā diuertit. A facie cui⁹
territus rex: ad mare: tandē ad Polam ciuitatē fugit. Cadan aūt
quēadmodū cum Bathi ↄstituerat: ꝑtransitis ⁊ vastatis Bosna:
Seruia ⁊ Bulgaria: substitit circa danubiū: donec horda impato-
ris Bathi supueniret. At Bathi post discessum Cadan vallauit ⁊
expugnauit Strigoniū vrbē illa tempestate notabilē: cuius incole
erant varij mercatores Almani: Gallici ⁊ Jtalici: ⁊ q̄a thesauros
quos thartari expetebāt i terra suffoderāt ⁊ occulterāt: iccirco oēs
necauerunt: nulli sexui nulliqꝫ etati parcentes. Destructaqꝫ Strigo
nio secus Danubiū transeūtes ad exercitū principis Cadan opꝑien
tem ⁊ expectantē ꝑuenerūt. Tandē iuxta paludes Meotidis via pri
ori in thartariā abierūt. Tempus aūt quo thartari Hungariā af-
flixerūt ⁊ multimode vastauerūt: erat fere biennium.

¶ Capitulū q̄ntū quomodo Jnnocētius papa q̄rtus misit ad Cham thartaroꝝ ne christianos ꝑseque ret: ⁊ quomodo fidē Machometi suscepit.

Discedentibus thartaris tota Europa ↄtremuit: ⁊ prin
cipes christianoꝝ timore perculsi: ne redirent consule-
bant inuicem. Jnnocentius quoqꝫ papa quartus ex
concilio Lugdunen̄ fratrem Ascelinum ordinis predi
catoꝝ cū pluribus fratribus eiusdē ⁊ alioꝝ ordinū ad
eos misit. Anno dn̄i. M.cc.xlvi. qui per almaniā ⁊ Bohemiā in

Vratislauiã venit:exceptusqꝫ ⁊ veneratꝰ est a Boleslao slesie ⁊ Vratislauie duce. Exinde transiēs ad Lanciciã peruenit:a Conrado duce Mazouie cum suis recollectus ⁊ hospitatus. Dehinc ad Cracouiam deductus a Boleslao pudico:a genitriceqꝫ eius Grimislaua ⁊ a Prandotha ordinario loci benigne suscepti ⁊ habiti sunt:pluribus pellibus subtilibus prouisi:supra id ꝙ proprio ere potuerunt emere quoniã principes thartaroꝝ sine munere adire: nephas est. Tulit aũt fortuna vt esset apud Boleslaũ pudicũ principē Cracouie atqꝫ Sandomirie:Vasilko princeps Russie:nepos matris sue: huic itaqꝫ cōmendati:in Russiam per ipsum deducti sunt:ad Kiouiã vero venientes:equos acquisierunt pro conditione terraꝝ thartaroꝝ valentes:qui pedibus aquã ⁊ pabulũ sub niuibus sibi quererēt. Tandem ex Kiow procedentes plures duces thartaroꝝ pertransierunt donec ad Cham seu imperatorē thartaroꝝ applicuerunt. Cui legatione domini pape Innocentij quarti exposita:postulauerunt vt deũ vniuersoꝝ agnosceret atqꝫ coleret:⁊ eum quem misit iesum christũ: vtqꝫ gentem christianã crudeli nece quēadmodũ fecit in Polonia Hungaria ⁊ Morauia non perderet. Et accepto responso:ꝙ Chã per quinquenniũ gentē christianã non inuaderet: per eandē viam ad dominũ apostolicũ cũ litteris imperatoris thartaroꝝ redierũt. Habes in speculo historiali Vincentij libro.xxxij. hanc historiam: quam caute legas necesse est:quoniã in aliquibus superstitiosa est. Post discessum legatoꝝ christianoꝝ superuenerunt legati sarracenorum persuadentes thartaris vt sectã ⁊ fidē Machometi acceptarēt tanqꝫ faciliorē tolerabiliorē:voluptatibus plenã; virisqꝫ belligeris cōpetentiorē. Christianoꝝ aũt religionē confutando dicebant esse ociosorũ:imbecilliũ:⁊ idolatraꝝ:imagines colentiũ. Sarracenoꝝ vero legē multis vtilitatibus atqꝫ voluptatibus refertã: ⁊ ceteraꝝ religionũ vi ⁊ armis expugnatricē:vt superbos debellaret:humiliatis vero tributũ ɔstitueret. Placuit barbaris ⁊ ipsi primũ imperatori Bathi ⁊ omnibus thartaris tanqꝫ viris cordosis audacibus ⁊ sensualibus persuasio sarracenoꝝ. Ideo illã ⁊ non alterã susceperunt: ⁊ cum dicant Eissa Rocholla.i. Iesus est spiritus dñi. Machomet vero.rossolai. Machomet est iusticia dei. Noluerunt spiritũ dei Iesum benedictũ spiritualiter viuere docentē acceptare: sed iustitiã dei:hoc est Machomet carnaliter ⁊ tanqꝫ bestiam sensualem in spurcitijs volutantē. Ab omnipotenti deo iuste in lacu penarum die ac nocte cruciandã amplexati sunt. Itaqꝫ extunc velut et nunc Machometũ venerãtes sequuntur. Pentatheuco Moisi obediunt:circũciduntur ⁊ legalia obseruant:campanis carēt:sed quoti-

tidie labi illo illoloh quod in latino sonat. Non est deus nisi vnꝰ deus clamant:ingenue sese profitentur Ismahelitas:quia de ismael ortos:christianos vero dzintis.i.paganos ⁊ gaur.i. infideles ⁊ sine religione appellãt. Celebrant velut alij sarraceni:tria in anno festa:primũ kuiram.i.oblatiōis pasca:in memoriã oblatiōis Isaac: quando abraam multaꝝ gentiũ pater precepto dei ipsum necare et offerre proposuerat. In isto festo offerunt arietes aues alites.⁊c. Aliud festũ colunt pro animabus:tunc visitant sepulchra suoꝝ maioꝝ operibus misericordie insistunt:⁊ alunt pauperes. Tertiũ festũ agunt pro se suaqꝫ salute. Pro primo festo rite peragendo triginta diebus ieiunant:pro altero vno mense: ꝓ tertio duodecim diebus.

Capitulũ sextũ de moribus thartarorum: ⁊ de contentis in terra eorum.

Thartari sunt homines vt frequēter stature medie pectore ⁊ scapulis ampli:facie lati:naso simi: colore tetri ⁊ deformes:robusti viribus ⁊ fortes: famem frigus ⁊ estum facile patientes. Equitatu ab incunte etate ⁊ arte sagittandi gaudentes. Omnia sua secũ ducunt: vagi et instabiles loco cũ vxoribus pueris atqꝫ pecoribꝰ in campis degũt. Ciuitates villas ⁊ domos non habent. Pro hyeme ad releuandũ a frigore ad mare Caspiũ diuertunt:quoniã illic ratione maris temperiē aeris inueniunt. Ad estatē in suam regionē redeunt. Aliqui eoꝝ vnam porcã:duas:tres ve in longũ per iugera tria: quatuor et vltra sulcant arant:⁊ milio seminant:inde cibos ⁊ Bairam.i. pastas faciunt. Non habent frumentũ nec aliquod aliud legumen:pecora ⁊ pecudes plurimas tenent: precipue caballos ⁊ cabellas pro equitatu ⁊ victu valentes. Incidunt ⁊ vulnerant equos cruoremqꝫ ⁊ per se ⁊ cum milio vorãt:carnes pecudũ pecoꝝ ⁊ equoꝝ comedũt etiam semicrudas. Caballos pridie tum sponte tum morbo mortuos exciso loco apostemato perlibenter comedũt. Bibunt aquã:lac: ⁊ ceruisiam ex milio coctã. Aquã thurci ⁊ thartari vocant(Su)interdum thartari dicunt(suha)⁊ est aqua. Ceruisiã aũt miliarē seu ex milio factã(Buzam)nominant:eandē Ruteni(Braha)vocãt. Laudant lac presertim Komiz.i.acetosum: eo ꝙ stomachũ eoꝝ confortet ⁊ medicinã purgatiuã faciat. In conuiuijs ⁊ cum hospitibus aduenisqꝫ bibunt(araka)quod est lac sublimatũ quod mirabiliter ⁊ cito inebriat. Non furantur neqꝫ fures inter se patiuntur: rapto

tamen viuere vicinos spoliãdo periucundũ ⁊ deificũ est apud eos. Non sunt artificia inter eos: nec pecunie: sed res pro rebus cõmutant. Verũ in horda Zauolhensi: inceperunt aspros.i.argenteos obolos thurcoꝝ accipere ⁊ tenere. In horda vero Prekopeñ ducatos acceptant. In horda Nohaiska res pro rebus dant: vafri et perfidi sunt exteris: sibĳnuicẽ vero ⁊ suis oĩbus fidelissimi. Indumenta sepenumero ex filtro ⁊ lana alba grosse ⁊ plane facta gerũt. Oponce plurimum diligunt: in expressione huius nois preponunt. i. ioponce ⁊ non opponce nuncupantes: ⁊ est pallium album spissum inconsutile pro imbribus ⁊ fluuijs bene vtile. Terra eoꝝ terra plana ⁊ absqꝫ montibus absqꝫ lignis et arboribus: graminibus dumtaxat abundans. Vias non habent: neqꝫ nauigia: sed per dies iter suũ cõputant: vt terra Zauolhensiũ thartaroꝝ citissime equitationis a flumine Volha ad mare Caspiũ est quasi triginta dierũ: eqtant vna die viginti miliaria magna germanica: pedibus nõ gradiuntur nec itinerant. Fere apud eos reperiunt: cerui: dame: dorce: ⁊ snak: ⁊ est animal q̃ntitatis ouis: in terris alijs nõ visum: lana griseum: duo parua cornua habẽs: cursu velocissimũ: ⁊ esu carniũ eius suauissimũ. Et dum grex snak in aliq̃ cãpo inter gramina cõspiciat Cham seu imꝑator thartaroꝝ cũ suoꝝ multitudie equestres vadũt ⁊ omniquaqꝫ circũdant in altissimis graminib⁹ delitescẽtes. Dũqꝫ timpanis incipiũt sonare: tunc snak tanqꝫ metu perculse rapidissime hinc atqꝫ illinc: ab vna parte circũstantiũ ad alterã ꝓcurrũt: et iterũ atqꝫ iterũ decursando vadunt: vsqꝫ quo fatigati deficiant: tũc irruentibus thartaris cum clamore occiduntur.

Capitulũ septimum de finibus ⁊ metis thartarorum Zauolhensium.

Clauditur terra Cham ⁊ thartaroꝝ Zauolhensium: ab ortu solis mari Caspio seu Hircano. A septentrione campis longissime latissimeqꝫ ꝓtensis. Ab occasu fluminibus Tanai ⁊ Volha. A meridie partim mari Euxino seu ponti: partim altissimis montibus Iberie et Albanie: mare Caspium vocant Ruteni. (Chwalẽske more) ⁊ est mare non ab oceano: sed a fluminibus illic defluentibus ꝯgestũ: fluunt multa ac magna flumina in alueariũ illius maris: de rippis altis: impetuose ⁊ quasi per saltũ ex alto in mediũ decidentibus: ⁊ iuxta rippas sub ipsas trãseuntibus iter prebentibus. Vnde fit vt ibi

in estate a Persis ⁊ Medis refrigeriũ querat: ⁊ in hyeme rõe euaporationũ tẽperies ꝯflat. Iuxta illud mare ⁊ post ad orientẽ vt ruteni ꝓferũt: sunt thartari criniti q̃s thartari Kalmuchi ⁊ paganos nuncupant: q̃m ritũ machometicũ nõ colũt: nec crines capitis abradũt: queãdmodũ thartari oẽs radũt: preter adolescentes q̃ rasa coma: binos radios criniũ ab aure dextra ⁊ aliũ a sinistra vsqꝫ in brachia ꝓminẽtes: in signũ inubilitatis aut virginitatis relinquũt. Ab occasu sunt flumina Tanais ⁊ Volha: tanaim thartari Don appellant: q̃ scdm fontes suos ex ducatu Rzesensko a duce Moskouie occupato: versus septentrionẽ fluit. Post flectit in meridiẽ: ⁊ tribus hostijs paludes Meotides ingredit: immo ipse paludes meotidas causat. Sunt iam circa tanaim arbores: pomaqꝫ ⁊ alij fruct⁹. Sunt ⁊ mellificia quercina nõnulla ⁊ pauciora de pino. Inde est ꝙ thartari sanctũ Don dicũt: q̃a iuxta illũ victũ ex fructibus melle ⁊ piscibus reperiũt. Volha fluuius thartarice Edel nuncupatus: ex Moskouia ꝓfluit ex fontibus septẽtrionalioribus ⁊ occidentalioribus q̃ Tanais: qui cũ ad septẽtrionẽ flueret longo tanaim circuiens interuallo: deflectit in orientẽ ⁊ meridiẽ ⁊ viginti q̃nqꝫ hostijs seu fluminib⁹ in mare Euxinũ delabit. Distat tanais a volha q̃nqꝫ hebdomadaꝝ itinere: ad minus veloci cursu triũ hebdomadarum eqtatione vel plus. Et est volha in triplo maior q̃ꝫ Don: viginti q̃nqꝫ aũt partitiões seu ꝑticularia flumina ipsius volhe sunt magna: minora aũt ex eis sunt tanta: q̃ntus tiberis Rome aut vissla post Cracouiã: sunt multum piscosi prefati fluuij ita ꝙ framea thartari: ceteriqꝫ transeuntes in rippa stando: pisces cũ aq̃ decurrẽtes secẽt ⁊ tollãt. Est iuxta hos fluuios tanaim ⁊ volha air.i.calamus aromaticus q̃ ⁊ (brostx orce) dicit: in maxima copia. Ibidẽ reuponticũ qd̃ thartari nominãt (cinireuent) crescit: ⁊ cinireuent nomen est ꝑsicũ. Itẽ (Kucilabuka) vel vt alij exprimũt kilcabuha: ⁊ in latino sonat oculus cornicis: ⁊ est multe calefactionis. De ortu hoꝝ fluminũ don ⁊ edel: cum de Moskouia tractauero clarius dicã. Quotiẽs aũt thartari Zauolhenses in terras nostras spoliatum ire vadunt: per hec ⁊ alia flumina absqꝫ nauigio (alligatis sarcinis desuper: ꝯiugibusqꝫ ⁊ pueris in dorsis equoꝝ sedẽtibus: ipsimet caudas caballoꝝ tenẽtes) transnatãt: ⁊ rapinas crudelitatesqꝫ plurimas inferunt. Ad meridiẽ versus mare Caspiũ sunt montes Iberie ⁊ Albanie: quos Rutenia gente (Pyacihorsci cirkaci) quasi quinqꝫ montani cirkaci vocãt. Inter illos siquidẽ mõtes sunt Cirkaci
Gazarorum gentes: quas vt vestra Morauica legenda depromit

sanctus Cirullus ⁊ Metudius fratres : per Michaelē imperatorē
Constantinopolitanū missi: ad fidē christi puerterūt: ⁊ vsq̄ nūc fi-
dem ⁊ ritū grecoꝝ profitentur: sunt homines bellicosi: in tota asia
⁊ Egipto acceptabiles: apud hos thartari Zauolhēses tela cōparāt
Verū hac etate greci illas gentes Abgazari : ⁊ abgazeli nominant:
⁊ vicine iuxta illos sunt gentes Circassi ⁊ Mengrelli: omnes de ri-
tu greco per beatū Cirullū in fidē christi reducte. Inde sanctus Ci-
rullus rediens ex mari euxino seu pontico (in quo omnipotens de-
us mirabilis ⁊ gloriosus in sanctis suis: dederat habitaculū ⁊ eccle
siam marmoreā per manus angeloꝝ sancto Clementi structā: quā
singulis annis in festo. s. clementis ⁊ septē diebus: mari recedente ⁊
siccato: secure circūsiti incole aggrediebant: sanctū dei venerādo co
lendo ⁊ extollendo) sustulit corpus sancti clementis ⁊ in Morauiā
predicaturus christū dominū secū tulit ⁊ asportauit. Deinde Ro-
mam euocatus ⁊ per papā Nicolaū citatus: predictū corpus. s. cle-
mentis Romā detulit ⁊ in ecclesia. s. clementis honorifice deposuit
Ipse Cirullus cum Metudio fratre in eadē basilica beati clemētis
Rome sepulti sed non sunt reperta ossa illoꝝ per tuā R. P. summe
desiderata in eadē basilica quesita. Ex montibus Circassoꝝ pyaci-
horf ki: seu quinq̄ montiū fluit magnus fluuius Tirk in thartari-
co nuncupatus : rapidissimo cursu lapides secū voluens ⁊ multos
pisces: in mare Caspiū defluit. Post hunc ex eisdē montibꝰ fluuius
Cohan minor q̄ Tark in prenominatū mare caspiū descendit.

Capitulum octauū de genelogia imperatorum trans Volham incolētium.

Quattuor sunt horde thartaroꝝ : totidē imperatores eo-
rundē: scilicet horda Zauolhensiū: horda Precopensiū
horda Cosanensiū: ⁊ quarta horda Nohacēsiū: quin
tamq̄ addunt que imperatorē non tenet ⁊ nuncupant
eam Kazacka. De his inferius dicet. Horda in tharta
rico multitudinē significat. Principalis ergo horda est Czabadaio
rum siue Zauolhensiū: que Tak Xi. i. capitalē hordā vel homines
principales ⁊ liberos sese nominat : tum quia nulli subicit tum q2
ab ipsa cetere horde propagate sunt: ob hoc ⁊ Mosf kouite magnam
hordā Zauolhensiū hordā appellant. Inde etiā imperator eoꝝ Ir
Tli Xi. lingua ipsoꝝ: hoc est liber homo dicitur. Dicitur ⁊ Vluchā
quod sonat magnus dominus : siue magnus imperator: vlu enim

magnus: Cham vero dominus ⁊ imperator est. Eundē aliqui ma-
gnū canē dixerunt ⁊ male interpretati sunt: quia Vlucham non si-
gnificat magnū canē: cham etenim cum aspiratione dominū aut im
peratorē: ⁊ cam sine aspiratiōe cruorē: ⁊ nunq̄ canē sermone tharta
roꝝ designat. Produnt itaq̄ ⁊ referunt thartari : q᷑ quedā vidua
concepit ⁊ peperit filium nomine Cingkis: ⁊ cum filij ipsius tanq̄
adulterā necare voluerunt: finxit ⁊ excusauit se non ab homine sed a
radijs solis concepisse. Cui figmento filij credentes matrē liberā di
miserunt. Natus ergo eius Cingos vel cingkis : homo fortis hu-
milis: creuit in virū magnū ⁊ fortē. Et is fuit primus ꝑpagator et
sator imperatorū Cabadaioꝝ seu Zauolhensiū. Huius filius fuit
Iocuchā gentilis ⁊ paganus: Iocucham genuit Zaincham tertium
imperatorē: qui in orbe terraꝝ ⁊ maxime in Polonia Hungaria et
Russia dicitur Bathi. Iste destruxit Gothiā ⁊ Russiam ⁊ vasta-
uit Poloniā: Slesiā: Morauiā ⁊ Hungariā prout a principio di-
ctum est. Idem Bathi fuit gentilis primū: tandē sectā Machome-
ti persuasus cum thartaris suscepit : quam in hanc diē tenent et se-
quuntur. Quartus imperator ex bathi genitus fuit Temir Kutlu. ⁊
interpretatur ex thartarico felix ferrū. Temir felix ⁊ Kutlu ferrum:
erat siquidē felix ⁊ bellicosus. Iste est ille Temerlanes in histoꝛijs
celebratꝰ: qui totā asiam vastauit ⁊ vsq̄ ad egiptū pertransijt. Iste
imperatorē Turcoꝝ: Pesaitem primū ꝯflixit ⁊ captiuatū catenis au
reis alligauit: ⁊ post in breui dimisit. Iste habuit exercitū duodeci-
es centena milia. Fuit ⁊ alius princeps thartaroꝝ eo tempore: Ak-
sak Kutlu: quod in latino sonat claudus vel claudū ferrū: quoniā
claudus erat sed ferox. Is multa bella feliciter gessit : ⁊ ciuitatē ma-
gnā in terra Czabadai. i. thartaroꝝ Zauolhensiū nomine Kumu-
medczar expugnando desertauit ⁊ in solitudinē redegit: stant domꝰ
illius ciuitatis murate vacue ⁊ ecclesie olim Gottoꝝ tricente: in ritū
machometicū ⁊ Mesquitas (absq̄ habitatoribus) redacte. In ca-
stro illius ciuitatis fit sepultura imperatoꝝ Zauolhensiū. Quintus
imperator ex Temirkutlu progenitus fuit Temir Czar : iste vt dicit
per Vittoldū ducē Lithuanie ⁊ Vladislaū regē polonie: in auxiliū
contra cruciferos Prussie euocatus fortiter pugnans ferro occubu-
it. Sextus imperator ex Temir czar genitus fuit Machmetczar. Ex
isto genitus est Achmet czar septimus imperator : ⁊ achmet sermōe
thartaroꝝ exponit cōponibilis. Achmet genuit Siachmet octauū
imperatorē. Sziachmet sonat quasi religiosus achmet : ⁊ thartari
cognominant ipsum Sachmet: quod est martirisatus achmet: quia

per Lithuanos captus detinet in Kowno incarceratus. Iste euocatus per Albertū regē Polonie ⁊ per Alexandrū magnū ducem Lithuanie in solatiū ꝯtra Mendligeri imperatorē Prekopensium thartaroꝝ Anno dñi millesimo quingentesimo: venit sub hiemem cum sexaginta milibus pugnatoꝝ: mulieres vero ⁊ pueri fuerūt supra centū milia: ⁊ quia hiems fuit horrida intensiq; frigoris ꝯiunx eius per imperatorē Precopensem clam vocata frigus ⁊ inediam non ferens: in Prekopa Siachmet marito suo cū magna parte exercitus fugit. Itaq; Siachmet militibus diminutus ⁊ intensissimo frigore pressus per Mēdligeri Precopensem oppugnatus: disiecto eius exercitu ꝯflictus est: ⁊ cū tricentis equis versus Baizetū Turcoꝝ imperatorē fugit. Cūq; in Byaligrod qḋ sonat albū castrum iuxta mare ponticū peruenisset: intellexit se captiuandū mādato imperatoris Baizet. Idcirco prepeti cursu retro cū ꝗnquaginta equis fugit: ⁊ in campos prope Kiow euasit. Capitaneus vero Kionień per exploratores de ipso certior redditus: circūdedit eū cū suis ⁊ captiuauit. In Vilnamq; lithuanis misit: vnde aliquotiens fugerat ⁊ cōsecutus cōprehensus ⁊ reductus est. Alexandro aūt rege Polonie ⁊ magno duce Lithuanie ꝯuentionē generalē in bresce Rutenoꝝ agēte: aduenit mandato eius Sziachmet ex Vilna: et magnifice ꝑ regē Alexādrū ad vnū miliare in obuiū sibi eunti susceptus est. Deinceps in Radom ꝑ Polonos vt reduceret in Thartariā trās Volham: ꝯductis aliꝗt milib⁹ armatoꝝ leuis armature decretū est: ⁊ vt cōpetentior reductio ⁊ a suis laudabilior susceptio fieret: premiserūt Kazak Soltan fratrē germanū Szachmet. Qui trans Volhā ꝑuenit ⁊ cū Albugerim czar patruo Szachmet: in Czahadai terra coꝝ ꝯnata moraṫ. Sachmet vero pro expeditiōe armatoꝝ in Lithuaniā transiēs: ad suggestionē Mendligeri Prekopeń imperatoris captiuatus est denuo per Lithuanos ⁊ in Kowno qḋ est castrū iuxta mare Balteū detrusus ac incarceratus est Vere Sachmet. i. martirisatus a suis nuncupatus.

Capitulū nonū: ꝙ gentes Scithie inquiete sunt ⁊ semper rapaces.

NOn possunt Thartari in quiete viuere: quin semper vicinos impetāt ac inuadāt: predāq; ex spolijs hominum ⁊ pecoꝝ abigant ⁊ reportēt: ⁊ hoc cōmune est omnibus hordis thartaroꝝ: ab exordio ⁊ ingressu coꝝ in

hanc diem. Vnde pauca pro multis exemplificando: Anno dñi millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto. Ingens thartaroꝝ exercitus ex multis legionib⁹ ꝯflatus ⁊ ꝑ gētes Rutenoꝝ atq; Lithuanoꝝ adauctus: cū ducibus thartaroꝝ Nogay ⁊ Thelebuga post festū sancti Andree in terrā Sandomirień aduenit: transiensq; ꝑ glacies induratas fluuij Visle: tam ciuitatē ꝙ̄ ecclesias eius incēdit castrūq; in qḋ vniuersa Sandomirień regio cū vxoribus pignoribus ac fortunis ꝯfugerat cinxit: ⁊ illud nocte ⁊ interdiu expugnauit sed cū non preualuisset. duces Russie Vasilko ⁊ Leo filij Danielis regis Russie dolose suaserunt omagiū ⁊ subiectionē prestituros ꝓpter securitatē: qḋ Sandomirień fecerūt: thartari aūt fide violata clamore valido ⁊ ꝯcursu inuecti in castrū: oēs crudelib⁹ supplicijs truculentissime enecauerūt: fluxitq; sanguis occisoꝝ de colle arcis: tanꝙ̄ quidā riuus in Vislā. Alios vero homines occidere fastidientes: tanꝙ̄ gregē cumulatos in Vislā impulerūt ⁊ submerserunt. Effusiq; e Sandomiria thartari: ducatū ꝑbentibus Rutenis in Cracouiā veniētes ⁊ eā vacuā habitatoribus reperiētes: in tecta et valitudinarios seuierūt: tribusq; mensibus grassati: nullā resistentiam passi: onusti preda in Thartariā reuersi sunt. Preterea apud Cracouiā puer natus vix semestris (mirabile dictu) articulata voce thartaros venturos ⁊ Polonoꝝ capita precisuros ꝑdixit. Cunctis trementibus interrogatus: an ipse etiam thartarorum aduentum timeret. Respondit plurimum sese timere cum inter alios suum caput essent precisuri. Et ecce sub intensissimis frigoribus ⁊ densissimis niuibus ferocissima gens thartaroꝝ famem sedatura: ducibus Nogay ⁊ Thelebuga. Primum in Lublienses ⁊ Mazouie: ex post in Sandomirień Siradień ⁊ Cracouien oras: in numero locustaꝝ venit. A castro ⁊ ciuitate Sandomirień cum ignominia ⁊ strage: militibus qui in presidio erant strennue tutantib⁹ repulsi. Plures ecclesias: monasteria ⁊ munitiones obtinuerunt ⁊ incenderūt. Ad Cracouiā aūt in vigilia natiuitatis christi applicantes ⁊ eam expugnare adorsi: aliquot insignes coꝝ amiserunt: vlulatuq; edito ab ea discesserunt ⁊ depopulationē cū spolijs longius extenderunt. Dux Lesko niger de viribus suoꝝ militū diffidens in Hungariā cum Griffina sua coniuge secessit. Et thartari grassantes ad alpes Pannonias ⁊ ad Slesiā ꝑuenerūt. Terris ita ꝓ ꝑdictis spoliatis sacerdotibus: lactantibus: ⁊ senibus trucidatis cū ingēti preda hominū ac pecoꝝ abscesserūt: quā apud Vladimiriā russie partiētes

viginti vnum milia de virginibus dumtaxat nondū nuptis cōputauerunt: ex quo multitudo ceteroꝝ viroꝝ ⁊ feminaꝝ poterit estimari. Eodē fere tempore thartari per Cumanos inducti: Hungariā cedibus ⁊ spolijs vsqꝫ ad Pest vastauerunt: ⁊ in ea ab octaua epiphaniaꝝ: vsqꝫ ad festū pasce cōmorati sunt. Item eodē anno thartari imperiū Constantinopolitanū inuaserunt ⁊ plurimis hominibus trucidatis: multa loca desertauerunt: Unde ex his liquet ꝙ thartari nunq̄ sine spolijs viuunt: ⁊ ꝙ vicinas gentes turbāt ⁊ inuadunt: veluti istis annis thartari Precopenses sepenumero Valachiam Russiā Lithuaniā ⁊ Moskouiā affligunt. Thartari vero Nohaienses ⁊ Kosanenses Moskouiam inuadunt ⁊ spolijs atqꝫ cedibus implent.

Tractatus secundus.

¶ Capitulū primum que gentes que venatio habitat in Scithia que nunc Thartaria vocatur.

CUm sunt tricenti ⁊ sex anni ꝙ thartari ingressi occupauerunt Sarmatiā Asiaticā seu Scithiam: pulsaret forsan quempiā dubitatio que nam gentes inhabitarunt prefatā sarmatiā asiaticā: ⁊ nunc ⁊ priscis temporibus scithiam appellatā. Ad hoc ex precedentibus facile est secundū historias respondere: quoniā Gothi illas terras tempore aduentus ⁊ ingressionis thartaroꝝ incoluerunt: a vicinis Polowci nūcupati: quod sermone slauoꝝ rutenoꝝ ⁊ moskouitaꝝ rapaces ⁊ spoliatores sonat: quia tunc Gothi quēadmodū nunc thartari: tanqꝫ canes venatici vicinas inuadentes nationes molestabant ⁊ spoliabant. Sed altius exordiendo dicamus ꝙ secundū Ptolomeū pheludianū in secundo quadrupartiti: angulus aquilonis septentrionalis vbi nunc resident thartari est de partitione trianguli signoꝝ septentrionaliū aereoꝝ. Dominaturqꝫ in eo saturnus cum signo aquarij: qui reddit prefatū angulū ferocē ⁊ horrendum scđm incolas eius: sic enim inquit idem Ptolomeus. Qui in confinibus terraꝝ Sarmatie ⁊ terre Ascarde conuersantur aquario ⁊ saturno assimilantur. Unde maioris sunt crudelitatis: qualitatesqꝫ animaꝝ suaꝝ ferocissime hec ille. Maligne siquidē est influentie ille falcifer saturnus: ⁊ humano generi infestissimus. suis contrarijs qualitatibus frigiditatis ⁊ siccitatis semper contrarius.

Ex illo ergo angulo ꝯsurrexerunt ⁊ vsqꝫ in hanc diem insurgūt nationes rigide ⁊ crudeles humanū genus perturbantes: scđm ꝙ Jeremias primo capitulo dixit. Ab aquilone pandet omne malum super omnes habitatores terre: quod cui placeret examinare: manifestissimū ⁊ verū (quia diuinū oraculū) apparebit. Ibi enim historie ⁊ Ptolomeus in loco preallegato tradunt mulieres que amazones dicuntur habitasse: illis temporibus terror mundi. Nam fragilitate sexus abiecta: plures terras vexauerunt. Asiamqꝫ minorē occupauerunt ⁊ Ephesum famosam vrbē ꝯstruxerunt. His deletis ⁊ exterminatis successerūt alie nationes: scithe cōmuniter nūcupate: orbi terraꝝ vt sepe moleste: tandē superuenerūt Gothi qui ⁊ gete vocantur: quoꝝ captiui a Grecis ⁊ comicis eoꝝ geta ⁊ a dacia dauus ⁊ dacus: tanqꝫ slaui ⁊ serui tenti ⁊ nuncupati fuerunt. Hi longo tempore possederunt illas terras: ciuitatesqꝫ ⁊ castra murauerunt: preda tamē vt semper vixerūt. Donec ex Juhra: a finibus septentrionalis scithie superuenerūt Juhri: qui postea Hugui deinde Hungari sunt dicti: hi Gothos sui multitudine presserūt ⁊ expulerūt. Ciuitates tamen ⁊ quedā castra non obtinuerūt. Gothi pulsi alienas sedes intrauerūt. Primūqꝫ Alanos Roxolanos Rutenos ⁊ Vandalos eiecerūt: tandē iuxta mare ponti cōmorati: Bulgariā Traciam ⁊ imperiū Constantinopolitanū inuaserūt: quos Zeno imperator perhorrescens ⁊ suspectos habens ad Italiā liberandā de manibus Odoacri Eruli misit: prout infra dicet. Vandali vero ⁊ Alani vagi: a Constantino magno sedē petierūt: ⁊ ꝓ mansiōe Pannonias acceperunt. De his specialiter inferius tanget. Juhri aūt multiplicati per flumina magna transeūtes: vt fert ꝑ venatores ceruā sequētes ducti ⁊ animati: terras Russoꝝ intrauerūt ⁊ Pannoniā ꝯpere aggressi sunt. Preficiētesqꝫ eis Attilā in ducē: fere toti Europe molesti fuerūt. Deinceps Gothi qui super remanserāt: pace oblata multiplicati sunt: ⁊ thartaros inuasores imo ⁊ exterminatores prout in principio huis operis diximus acceperūt. Hec summarie de habitatoribus Sarmatie Asiatice dicta sunt: in sequentibus aūt amplius ⁊ particularius dicetur.

¶ Capitulū secundum de Gothis.

GOthi de scithia pulsi partim in thaurica insula: ⁊ iuxta eam: iuxtaqꝫ mare ponti: cōmorati sunt: partim vero cum Ragaso rege eoꝝ plusq̄ ducenta milia Italiā inuaserunt: ⁊ cū Roma tremeret: ⁊ tantā potentiā expauesceret. Multitudo eorum in aspero montis Fesulani

iugo:inedia ꝯſumpta eſt. Captuſq; ⁊ in vincula ꝯiectus eſt Ragaſus rex: exercitus vero eius tanq̃ pecudes diſiectus trucidatus ⁊ venundatus eſt. Hi aũt q̃ circa thauricã ⁊ pontũ ſederũt: bifariam diuiſi ſunt: ⁊ qui cũ duce Alarico ad occaſum in Italiã ⁊ Galliã ꝓfecti ſunt Viſigothi.i.occidẽtales gothi vocati ſunt. Qui vero cum principe Frigiderno in locis ſuis ad mare ponti ꝑmanſerũt Oſtrogothi hoc eſt oriẽtales gothi ſunt appellati. Exinde apertũ ⁊ manifeſtũ eſt vnde oſtrogothi ⁊ vuiſigoti dicti ſunt. Patet etiã ꝙ gothi ſub rege Dacie in gothia degẽtes: friuole ⁊ inepte eis noia oſtrogothoꝝ ⁊ vuiſigothoꝝ appropriãt: cũ non de ipſis: ſed de his quos diximus circa Pontũ ⁊ Miſiã cõmorantibus: ⁊ illis ad Gallias trãſeuntibus: orientales ⁊ occidentales gothi primũ ⁊ vere dictũ ſit. Illi aũt in Gothia in ſeptentrione ad oceanũ in terra algidiſſima: haud in oriente degunt. Maleq; ⁊ abſurde aliena nomina eis vſurpant. De hoc vide paulũ diaconũ lib. xvi. cap. ij. Orientales quoq; gothi Miſiã ⁊ Traciã ceteraſq; ꝯſtantinopolitani impꝑij prouincias ingreſſi ſunt: quos impator expaueſcens ⁊ ab imperio ꝯſtantinopolitano ſemouere cupiens: cum Theodorico rege coꝝ ad liberandam Italiã contra Odoacrũ miſit. Hi per Seremiũ ⁊ Pannoniam gradientes: cum prope Aquilegiã circa fluuiũ Sontiũ ſe ſuaq; iumẽta reficerent ⁊ pabularent: Odoacrũ cũ grandi exercitu veniẽtem ⁊ eis oppugnationẽ inferentẽ fuderũt. Qui fugiens Romam peruenit: ⁊ quia clauſas ei portas reperit: retrocedẽdo ad Rauennam cucurrit. quẽ Theodoricus obſidiõe cinxit ⁊ poſt triennium cũ eo cõpoſitiõe facta dolo occidit: totiq; Italie dñatus eſt. Qui autem reges gottoꝝ in Italia Gallia ⁊ Hiſpania fuerunt de facili ex hiſtoricis colliges: qm̃ de his non eſt mihi intentio principalis ſcribendi. Iuhris aũt ſiue Hungaris de Sarmatia aſiana in Pannoniã abeũtib9 reliquie Gottoꝝ aucte ⁊ multiplicate ſunt: quas thartari ab oriente ſuperueniẽtes in toto deleuerunt: ſed ⁊ ciuitates caſtraq; demoliti ſunt: vt ſolũ in thaurica inſula reſidui reperirent. Verũ Ianuenſes ex Italia Theodoſiã ſeu Caffam vrbẽ famoſam in Thaurica inſula ſub ipſis obtinuerũt ⁊ coloniã fecerũt: tandem thartari de familia Vlanoꝝ de quib9 infra dicet per portã ſeptentrionalẽ inſulã ingreſſi: totã cũ opidis pagis ⁊ campis occupauerunt: ducibus de Mankup (qui generis ⁊ lingue gothoꝝ fuerũt) dumtaxat caſtrum Mankup retinentibus. Poſtremo Machomet octauus imperator thurcoꝝ auus moderni Selambeci imperatoris thauricam inſulam cõprehendit Caffam expugnauit: thartaros Prekopenſes ſeu Vlanos cum toto Cheroneſo omagiales ſibi fecit: Et vltra inſulã ad ſeptentrionẽ caſtrũ Azow in ripa Tanais incaſtellauit ⁊ in hunc diem thurci tenent. Binos quoq; duces et fratres de Mankup vnicos gothici generis ac linguagij ſupſtites (ha ſpem gregis gothorum prolificandorum) gladio perculſſit: ⁊ caſtrum Mankup poſſedit. Sicq; gothi penitus: tam circa ſarmatias quam in Italia Hiſpania ⁊ gallia extincti ſunt: nec eorum genelogia peramplius comparet.

vide bladũ p. dec. l°. 4°
e ꝗ theodoric. 2.

¶ Capitulũ tertium de Alanis: Vandalis ⁊ Sueuis.

ALani fuere gentes in alania regione ſarmatie europiane: flumini Tanai contigue ⁊ cõtermine. Et eſt regio plana ſine montibus: paucas ſimoſitates ⁊ colles habens: caret colonis ⁊ habitatoribus: qm̃ ab inuaſoribus eiecti ⁊ diſperſi: in alienis prouincijs conſumpti ⁊ extincti ſunt. Stant campi Alanie late profuſi: tam alanis q̃ aduenis poſſeſſoribus orbati ac deſerti: dumtaxat interdũ Kazaci eam pertranſeunt: querentes vt moris eorum eſt quem deuorent. Kazak thartaricũ nomen eſt: Kozak vero Rutenicum: valẽs in lingua latina ſeruilẽ ſtipendariũ: graſſatorem ſeu reytteronẽ: ſpolijs enim viuunt: nulli ſubiecti gregatim latiſſimos ⁊ vacuos campos tres ſex decem viginti ſexaginta. ⁊c̃. numero percurrentes. Creſcit in illa terra calamus aromaticus vberrime (tatarſkyezele) a Polonis nomine a thartaris mutato nuncupatus. quoniam non longe a thartarorum regione creſcit ⁊ multiplicatur. Aſt Vandali ſunt ⁊ fuerunt populi germanie vt ſuis traditiõibus celebrãt Plinius: Suetonius Tranquillus: ⁊ Cornelius Tacitus: ſecus flumen Vandalum: a regina coꝝ in libamẽ ⁊ ſacrificiũ dijs ſuis pro victoria ex inimicis adepta: ſponte in ipſo ſubmerſa appellatũ. Hoc flumen iſtula ⁊ Viſla vocat. Vt aũt de vandalis cõpletior hiſtoria referat: accipiendũ eſt ꝙ Slaui ex iauan filio Iaphet per Heliſam procreati ſunt. Noe ſiquidẽ genuit Sem Cham ⁊ Iaphet. Iaphet vero Iauan q̃rtogenitũ ⁊ fratres eius. Iauan iuxta mare ioniũ ⁊ egeũ grecos edidit ⁊ multiplicauit: ſimul ⁊ Heladicos ſeu Eolios: ſlauoſq; ꝑ filiũ ſuũ Heliſam ꝓpagauit: a Iauan enĩ ioniũ mare dictũ eſt: hebrei quoq; ionios ⁊ grecos lingua coꝝ iauan vocitãt. Hec eſt ſententia Ioſephi de filijs Noe. Slaui itaq; mox poſt grecos ad occidentẽ terras poſſederũt: Seruiã: Raſciã: Dalmatiã: Miſiã: bulgariã: boſnã: croaciã: pãnoniã ⁊ Slauoniã. Fuerũt aũt ꝑncipes

Lech ⁊ Czech bini fratres: Jauan nepotes: de femore Melise descē-
dentes. Croaciā ac Slauoniā per Krupā fluuiū rapidū ⁊ velocem
disterminatas: forte cū cognatiōe ⁊ familijs coꝝ inhabitantes: regi
am locūqꝫ principalē sue residentie in Psari castro ac villagio eius
nominis tenentes: villa vsqꝫ in hodiernū diē cū suo nomine Psari
permanet ad fluenta Krupe: plures inhabiōes ⁊ colonos: nostro euo
etiā linguagiū slauonici habēs. Castrū vero demolitū solas ruinas
⁊ fundamēta arcis demonstrat. Cum aūt ex multiplicatōe hominū
⁊ genelogiaꝝ Dalmatia Croacia ⁊ Slauonia eas non cōprehenden
tiū sepenumero iurgia ⁊ cedes inter fratres: principes ⁊ cognatos
pullulabant. Qua propter prefati duces Lech ⁊ Czech vitando pes-
sima facinora: patricidia ⁊ mortes hominū animo cōcordi ⁊ consi-
lio salubri: collectis rebus ⁊ gentibus coꝝ. per familias ⁊ colonias
cū tota supellectili quātulacunqꝫ tunc habebāt: relictis sedibꝰ na-
tiuis: ad occidētales diuerterūt regiones exploratū ire ⁊ percontari
nouas sedes. Sciebāt nāqꝫ orientales meridionalesqꝫ regiones co
lonis ⁊ habitatoribꝰ occupatas atqꝫ refertas: ⁊ idcirco frustra eas
aggrediendas ⁊ querendas. Profecti itaqꝫ peruenere in Morauiā
⁊ Bohemiā: ⁊ lustrata vniuersa illa regiōe: vasta quidē ⁊ nondum
culta. Perspecta ⁊ aura eius salubri ⁊ gleba fertili: fixerūt tentoria
in monte qui Rzip dicit: cepitqꝫ Czech frater minor: loci amenita-
te delectatus: a maiori natu germano suo Lech plurimis instātijs
petere terras Morauie ⁊ Bohemie in hereditatē suā: posteroꝝqꝫ
suoꝝ perpetuandas ⁊ populandas. Lech aūt ad obeundā ⁊ nutri
endam beniuolentiā fraternā: ꝯdescēdit votis petitiōibusqꝫ Czech:
⁊ valedicens ꝓcessit cū suis versus orientē ⁊ septentrionē. Deueni-
ensqꝫ ī terras incultas: a nemine vnqꝫ habitatas Slesie ⁊ maioris
Polonie: suos suaqꝫ oīa exposuit ⁊ firmauit. Multiplicatiqꝫ Le-
chite qui ⁊ poloni in his locis maioris polonie ⁊ Slesie: creuerunt
deo volente in maximo numero: ⁊ impleuerūt Vandaliā. i. Polo-
niam iuxta flumen Vandalū qui nūc Visla nominat. Impleuerūt
pomeraniā Cassubiā ⁊ totā regionē secus mare Germanicū vbi
nunc est Marchia Lubek ⁊ Rostok vsqꝫ ad Vestphaliā: sortitiqꝫ
sunt varias nominatiōes scđm varietatē locoꝝ que inhabitarūt: ⁊
hi qui penes fluuiū Sueuū: nunc in theutonico Spre seu sprewa di
ctum: cōmorati sunt: Sweui nuncupati: ⁊ alij iuxta eos Burgun-
di a casis ⁊ aceruis quos lingua sua polonica (brogy) vocant: ap-
pellati sunt. Sicqꝫ de reliquis (Drewyanye ⁊ Trawyane) a copia li-
gnoꝝ ⁊ graminū nomina ꝑceperunt. Tempore aūt imꝑatoris Au-

gusti: vt refert Bergomensis in supplemēto Burgundoꝝ octua-
ginta milia ex septentrione venientes ripas Reni insederūt: quos
Drusus ⁊ Tiberius nepotes Octauiani: vt refert Paulus Orosi-
us: expulerūt ⁊ repedare in cōnatas sedes cōpulerūt. Tandē Dru-
sus Renū ⁊ Albim fluuios transeūdo pugnauit (albis fluuius est
ꝑ Bohemiā ⁊ misnam vsqꝫ in mare germanicū decurrens labya
in bohemico nuncupatus) ⁊ in Sueuos ⁊ Burgundos incidit: q-
bus cū cruentissimā pugnā egit cū victoria: sed victor Drusus in
eodē prelio ꝑ ferocissimā Sueuoꝝ gentē necatus occubuit: ⁊ in ma-
guntiā relatus: sepultus qeuit. Exinde cesar Octauianus vt mites-
cerēt sub mitiori celo sueuos vt inqt Suetonius tranquillus tra-
duxit in Galliā atqꝫ in ꝓximis reno agris collocauit: vbi vrbs au-
gusta in honorē imperatoris Augusti structa est: q translati in hāc
diē Sueuia priori patria ⁊ Vindelici a linguagio Vindelicoꝝ atqꝫ
slauoꝝ nominant. Ipsaqꝫ vrbs Augusta: vindelicoꝝ augusta dicit.
Hec referūt prefatus Suetonius tranquillus ⁊ Martinus in sua
Martiniana parte scđa sub descriptōe cesaris Augusti: tametsi sue
ui de ꝓuincia coꝝ cis mare Germanicū sita educti fuerūt: alij tn̄ po
loni Vindelici ⁊ slaui subintrauerūt ⁊ illā regionē repleuerūt. Vn̄
tpe Valētiniani imꝑatoris vt dicit Orosius ⁊ Bergomēsis in sup
plemēto. Burgundi iterū ex septentriōe de terra Vindelicoꝝ surgē
tes ad Rodanū fluuiū ꝑtransierūt: ⁊ qr pacifice illas terras colue
runt a vicinis coꝝ intacti Burgundiā ex suo noīe vocatā ꝯstitue-
rūt. Sed Vindelicos circa Lubek Rostok. Meckelsburg ⁊ fluuiū
sueuū: imperatores Henrici: tanqꝫ gentiles Christū colere nolen-
tes expugnauerūt. Sicqꝫ ad extremū Henricus tertius deuictis ꝑ
dictis gentibus: theutonicos in eorū loca induxit ⁊ locauit: refert
quoqꝫ historia eiusdē Henrici tertij: ꝙ qttuor reges Vindelicorū
capti diebus festis ⁊ diebus coronatiōis sue: lebetes ⁊ caldaria in
ignominiā coꝝ ad coqnā eius ferebant. Veꝝ tn̄ verū vsqꝫ in hodi
ernā diē ꝑdurant vindelici seu slaui in illis locis circa Lubek ro-
stok Misnā ⁊ Marchiā non in vrbibus sed in pagis ⁊ villagijs:
ꝑcipue hi qui sarbi ⁊ Vinde vocant: permanēt ⁊ nomina polonoꝝ
atqꝫ Vindelicoꝝ prisca in nominatione locoꝝ castroꝝ ⁊ ciuitatum
Nam Lubek rostok Mekelsburg. ⁊c. nomina sunt polonica.

¶ Capitulum quartum. Continuatiō de
Vandalis Alanis ⁊ sueuis.

Expulsi Alani e suis sedibus ad Vandalos declinaue-
runt: ⁊ simul Pannoniã intrauerunt: ipsamq; quasi
sexaginta annis inhabitarunt: postea Rempu. Roma
noꝝ inuadentes Gallias afflixerunt. Et exinde vt re-
ferunt historici ad Vandaliã seu Poloniã redierunt
⁊ vsq; ad tempora Stiliconis cõmorati sunt. Intulerũtq; (vt ex
quibusdã signis ꝯiicio) imensam multitudinẽ argenteoꝝ cũ figu-
ra ⁊ effigie Adriani imperatoris: prout titul⁹ ⁊ superscriptio ostẽ
dit: quã monetã in hanc diẽ est reperire apud Polonos secus de-
cursus aquaꝝ ⁊ illuuia pluuiaꝝ ⁊ in campis in cultura agroꝝ: vo-
cantq; eã ruricole denarios sancti Joannis baptiste: ꝑpter expres-
sam imaginẽ capitis ⁊ colli ad similitudinẽ capitis sancti Joãnis
in disco. Tempe aũt Honorij impatoris Stilicon comes Roma
nus: cupiens filio suo Eucherio apicem ⁊ culmen imperij ꝯquirere
Vandalos: Suenos Alanos ⁊ Squados ꝯcitauit ad arma ⁊ ad
ꝑturbandũ dominiũ romanoꝝ. Qui in Gallijs debachantes diui
na ⁊ humana pessundarũt atq; destruxerũt. Deinde Gothis ceden
tes Hispanias penetrauerunt ⁊ nunc has nunc illas terribili men
te afflixerunt: Deinceps ad Affricã occupandũ: ꝑ Bonifaciũ prin
cipẽ Ro. euocati transierũt: ⁊ illã ferro ⁊ igni vastãtes ꝯquisiue-
runt. Prio itaq; anno Gratiani puta anno dñi tricẽtesimo octua-
gesimo primo ⁊ deinceps: sup Vandalos de regno Polonie exeun-
tes regnauit Modigisilus annis triginta. Post hunc filius eius
Gundericus in Hispanijs annis sedecim: hic capta Hispali: cũ
manus in ecclesiã ipsius ciuitatis extendisset a demone corrept⁹ in-
terijt: cui Gensericus frater successit vt refert Paulus diacon⁹ ab
hispanijs ad Affricã transiens: cunctã pene affricã: ferro flamma
rapinis crudelissime deuastauit: fidẽ catholicã impietate arriana
infectus subuertit: episcop os exulauit. Sub hoc turbine: teste eodẽ
paulo diacono ⁊ Possidonio beatus Augustinus eps Hipponeñ
ne sue ciuitatis ruinã cerneret expletis annis vite sue septuaginta
sex migrauit ad christũ. Deinde Gensericus Cartaginem inuadit
atq; capit cũ validissimo exercitu ex Affrica aduectus Romã spo-
liat: multa milia captiuoꝝ cũ regina Eudoxia ⁊ duabus filiab⁹ in
Cartaginẽ duxit: quã Transamundo filio suo in matrimoniũ co-
pulauit. Campaniã ⁊ Apuliã flammis ꝯsumpsit. Capuã ⁊ Nolã
pari ruina strauit. Inter has ꝓcellas vir pijssimus Paulin⁹ No-
lane vrbis eps: ꝓ cuiusdã vidue filio sese in seruitutẽ tradidit: re-
gnauit Gensericus annis q̃draginta octo: eo mortuo successit Ho-

noricus filius eius: qui effugatis amplius q̃. cccxxiiij. catholicis
epis: ⁊ ecclesijs eoꝝ clausis: plebem varijs supplicijs affecit: ⁊ q̃dẽ
innumeris manus ⁊ linguas abscidit. Illis tñ expeditissime loq̃n
tibus: vt refert beatus Gregorius in. iij. libro Dialogoꝝ ⁊ Paul⁹
diaconus in gestis ro. Tandem iudicio dei ꝑcussus: scatens vermi-
bus. miserabiliter expirauit: post hũc Guntamũdus nouem annis
regnauit: post quem Transamũdus q̃. ccxx. epos in Sardinia exi
lio relegauit. Deinde anno dñi q̃ngẽtesimo vigesimo regnauit hil-
dericus filius eius ex Eudoxia filia Valentiniani impatoris a Gẽ-
serico captiuata genitus: hunc pater Trasamundus ad mortẽ veni
ens: sacramẽti nodis astrinxit: ne vnq̃ in regno suo catholicis ꝯsu
leret. Qui mox patre mortuo anteq̃ regnũ susciperet: oẽs catholi-
cos ab exilijs iussit reuocare: ⁊ epis ecclesias reformare: regnauit
annis octo. Hunc Gilimer ꝑimens: annis q̃nq; post eũ regnauit:
q̃ tante crudelitatis fuit vt nec parẽtibus parceret. Tandẽ Bellis-
sarius patricius a Justiniano impatore missus est ad affricã: q̃ ma
gnas copias Vandaloꝝ fudit: regẽq; eoꝝ Gilimerũ viuũ capiens
catena argentea vinctũ Justiniano Constantinopolim misit. Sic
vandaloꝝ regnũ in affrica destructũ est. Habes ex ꝓdictis q̃ van-
dali sueui ⁊ Burgundi fuerũt de regno Polonie: a locis Polonie
que inhabitarũt appellationẽ ⁊ noĩa sortiti: linguã ⁊ sermonẽ Po
lonicũ ꝓfitentes ⁊ loquẽtes. Habes s̃cdo q̃ ꝓfati populi Vandali
Sueui ⁊ Burgundi: germani ⁊ non sarmate neq; scithe fuerunt.
Ideo Sigisbertus Vincentius in speculo historiali ⁊ ceteri antiqui
ores incõcinne ⁊ iniuste scithas fuisse scripserũt. Collige tertio q̃
predicte gentes non de Scandia insula sed de Polonia oriũdi: par-
tem Europe occidentalẽ ⁊ Affricã perturbauerũt. Unde non recte
antiquiores dixerũt eos scithas ex scandinauia insula: cũ scithia ꝓ-
prie sit post Tanaim in Asia ad orientẽ. Scandia vero siue scandi-
nauia fuit ⁊ est ad occasum solis post mare germanicũ in septentri-
one: Dacie coherens: quã rex Dacie possidet: multis milibus passu
um a scithia distãs. Valde ergo indistincte ac impertinent: ⁊ iam di-
cte gentes: alaniq; gothi ⁊ hugui ab inexꝑtis de scandia dicunt exis-
se: cũ in ea nunq̃ fuerũt nec eã penetrauerũt aut ꝯtigerunt. Collige
quarto q̃ Poloni Bohemi Sueui ⁊ oĩa genera slauoꝝ: post dilu-
uiũ in hanc etatẽ in suis sedibus ⁊ ꝯnatis regnis permanẽt ⁊ non
aliunde supuenerũt. Nec est veꝝ q̃ falsus est Blond⁹ (salua venia
tanti historici in alijs doctissime scribẽtis: ⁊ modernoꝝ seq̃ciũq;
eoꝝ) q̃ slaui a Tanai ⁊ Bosphoro ascẽderũt in Iliricũ Dalmatiã

⁊ Croaciā. Lech quoqꝫ ⁊ Cech principes Polonoꝝ ⁊ Bohemorū ad occidentē diuerterunt: ⁊ terras Vandaloꝝ post egressum ipsorū in Gallias intrauerūt. Cū slaui in ipsoꝝ ꝓuincijs ⁊ principes Lech ⁊ Cech in Polonia ⁊ Bohemia a diluuio in nostrā etatē permanserunt: permanent ⁊ deo fauente permanebūt. Verū tamen verū Ruteni cum suis principibus ascenderūt eo tēpore ⁊ alijs de Russia ⁊ Bosphoro in Iliricū ⁊ Croaciā ⁊ spolia referebāt pinguia: nec illic permanserūt. Etiā exeūt de vandalia seu Polonia armigeri sexaginta milia: nōnunqꝫ centū milia ad oppugnandū hostes: nec per hoc desertatꝛ regnū Polonoꝝ. Cū ciues: mercatores: ⁊ coloni agroꝝ in opidis ⁊ villagijs intacti permanēt: absqꝫ desolatiōe: sic ꝙ non sint loca ingrediendi ⁊ occupandi exteris: sicut fuit ⁊ tpe Honorij cesaris quando Vandali pugnatores dūtaxat exiuerāt in Gallias. Et adhuc inquiūt historici: ꝙ regressi Vandali (qui primū gallias affligebāt) sedes eoꝝ in Vandalia inhabitauerūt: ergo alij ipsas nō occupauerūt. Collige quinto ꝙ linguagiū Slauoꝝ amplissimū est: ⁊ diffusum: plurimas terras ⁊ prouincias possidēs: veluti sunt Seruij: Misij: Rasci seu Bulgari: ⁊ Bosneñ. thurco hac tempestate subiugati. Veluti sunt Dalmate: Croate: Pannonij: Slaui: Carni: Bohemi: Moraui: Slesite: Poloni maiores ⁊ minores: Mazouite: Pomerani: Cassubite: Sarbi: Ruteni: Mos kouite. Hi omnes Slaui ⁊ Vindelici sunt per ampla regna inhabitantes. Sed ⁊ Lithuani iam slauonisant. Nugardi quoqꝫ Ples kovieñ. Smolnenses ⁊ Ohulici: vide cronicas eoꝝ ⁊ cosmographias. Collige sexto: ꝙ circa mare Germanicū: Poloni: Sueui ⁊ Burgūdi: ꝯsumpti ⁊ exterminati sunt per Henricos impatores: dūtaxat Sarbis ⁊ Vindis seu vindelicis adhuc manētibus: vt expressum est supra.

Capitulum quintum de Iuhris.

Vhri de Iuhra terra scithie septētrionalissima ⁊ frigidissima: iuxta oceanū septentrionis: a Mos kouia ciuitate Mos koꝝ ad orientē ⁊ septētrionē quingentis miliaribus magnis Germanicis distante: ascenderunt et venerūt per terrā planā ad meridiē in regionē gothorum in scithia: vbi nunc thartari Czahadaieñ seu Zauolhenses degunt. Presseruntqꝫ sui multitudine ⁊ eiecerūt gothos de gothia in sarmatiā. Cūqꝫ coaluissent ⁊ pene in infinitū multiplicati fuissent. Audiētes a venatoribus (qui ceruā sequentes transierant flumina

Volhe ⁊ Tanais) ꝙ esset terra sarmataꝝ Europe fertilior ⁊ aure mitioris: coaceruatim prefata flumina transnatantes: sarmatas ⁊ rutenos ꝯflixerūt: gothosqꝫ insequentes: cum eis in Misia ⁊ Tracia bellarūt: ⁊ eos superarunt. Intrantesqꝫ pannoniā solo vino ⁊ regionis vbertate delectati: mansionē in ea fixerunt. Maternū ⁊ detricum capitaneos romanoꝝ cū coꝝ gentibus aggressi ꝯflixerunt: ⁊ Materno occiso: Detricū in fugā verterūt: preterea regē elegerunt ⁊ supra se ꝯstituerūt virū vafrū animosum ⁊ strennuū Attilā nūcupatū: quē hungari suo idiomate (ethele) vocāt. Is aduocatis et ⁊ recensitis multis regibus ⁊ gentibus: Gallias ingressus: eas tirāniter ⁊ crudeliter vastauit. Et cū ad campos Cathalaunicos longe lateqꝫ patentes deuenisset. Ethius patricius cū romanoꝝ cohortibus: cū Theodorico rege Gothoꝝ: multisqꝫ alijs gentibus aduersus eum accelerabat. Quo cōperto Attila aruspices de victoria cōsuluit: qui inspectis extis: superatū iri inferiorēqꝫ ipsum in illo bello fore dixerūt: adijciētes ꝙ maior de inimicis occideret: putabatqꝫ attila ꝙ Ethius supremus dux partis aduerse caderet: aliquomodo de morte ipsius gaudēs (terribilis enī visa est ei potētia Ethij) acies ordinauit ⁊ instruxit: cauteloseqꝫ ad vesperū: non in meridie: tubas canere iussit ⁊ ꝯgredi. Vbi numerosissimus populus cesus est: ⁊ Theodoricus rex gothoꝝ non Ethius: quod Attila optabat: cecidit ⁊ occubuit. Attila vidēs se victum: se ⁊ suos inter currus in mediū castroꝝ recepit. Mox enī aderat: precepitqꝫ e sellis equitum in struē ꝯgestis focū accendere: vt si impeteret: precipitaret sese in ignē ⁊ arderet: potius ꝙ in manus hostiū deueniret. Altera autē die Thorismundus filius Theodorici regis Gothoꝝ: vltum iri cupiens necē genitoris: ꝯtra Attilā acies instruebat. Ethius vero suspectā habēs potentiā gothoꝝ tanꝗ ⁊ hugnoꝝ persuasit Thorismundo vt obmissa pugna ad possidendū soliū paternū ꝓperaret: ne frater eius regnū preoccuparet: quo ꝓmotus discessit. Ethiusqꝫ ⁊ oīs exercitus ipsius solutus recessit. Tunc Attila exhilaratus: spes iniquas vltionis coquebat: ⁊ e loco secedens vrbē Remensem obsedit ⁊ expugnauit: sanctūqꝫ Nicasiū eiusdē vrbis presulē cū sorore eius Eutropia: ⁊ oībus ciuibus trucidauit. Ad Trecas aūt cū accessisset: occurrit ei pontifex sanctus Lupus ⁊ percontando dixit. Tu quis es: cui ille Attila sum inquit flagellū ire dei: ⁊ Lupus arrepto freno equi eius introduxit eū cū suo exercitu in ciuitatē dicens. Bene veneris flagellū ire dei. Ille aūt cum suis cecitate percussus: vt aiunt pertransijt vrbem in partem alteram pacificus. Mulier

aũt pauperrima habens decẽ filias timore perculſa de ſuburbio fugiebat: filiã poſtremo editã ⁊ in bimatu natam: in ſindõe ad collũ ligata geſtabat: duaſqꝫ minorennes puellulas in iumento quod ante ſe pellebat portabat: relique filie circũ circa matrem gradiebant ⁊ ambulabant. Hanc cũ bellatores Attile conſecuti ſunt: filie eius territe ad matrẽ concurrerunt: mater aũt ſtupida ⁊ ſui incompos: viſo fluuio properanter currebat: volens ſe precipitare ⁊ in fluuio ſubmergere. ſed milites eam inſecuti in ripa fluuij rapuerunt ⁊ cum filiabus ad Attilam perduxerunt: que ſupplex ad terram procidẽs gratiam precabatur. Cui Attila miſertus datis pluribus nũmis ⁊ veſtibus: liberã cum prole ſua dimiſit: ſed ⁊ alijs qui cum ea adducti fuerũt propter ipſam pepercit. Deinceps Attila in Germaniam deſcendit: caſtraqꝫ opida ⁊ villas eius vaſtabat: donec audiret ꝙ Ethius ⁊ Gothi denuo nouũ militẽ contra eum pararent: quo ꝓmotus ad Pannoniã abſceſſit: ⁊ renouato exercitu: vir vltiuus in Italiã per Stiriã ⁊ Coritaniã properabat. Ab exploratorib9 aũt certior redditus ꝙ Ethius ⁊ innumere gentes in radicibus alpiũ operirent eum: declinauit ⁊ diuertit ad Dalmatiã ⁊ Hiſtriã. euerſiſqꝫ notabilibus vrbibus iuxta mare Adriaticũ: ad Aquilegiam venit ⁊ per trienniũ obſedit. Et cũ victualia obſeſſoribus etiã in longinquo defeciſſent: militeſqꝫ pre inedia ꝯtra eum murmurarẽt: Cepit iterũ obeqtare vrbẽ ꝓſpiciẽs qua parte impeteret eam ⁊ dirũperet: viditqꝫ auẽ que ciconia vocat: pullũ ſuũ e ſummitate arcis roſtro in propinquũ arundinetũ portare: ſic conſequenter ⁊ aliũ: Et exclamans dixit auem preſciam futuroꝝ: noſſe vrbẽ ꝑditũ iri: ideo fugere: ⁊ inualeſcens ꝯtra ciuitatẽ cepit eam: ⁊ more tirannico oẽs quos in ea reperit in ore gladij trucidauit. Eo tpe vrbs magnifica ⁊ prepotens Venetiaꝝ: ob metũ Attile extructa eſt. Progrediens aũt ad Lombardiã Attila crudeliter afflixit ⁊ vaſtauit eam. Cumqꝫ ad Rauennã veniſſet: aduolauit Leo papa obuiare ⁊ humiliter ſupplicãs: vt a vaſtatione vrbis Rome ⁊ totius Italie ſuꝑſederet ⁊ ceſſaret: quod ⁊ fecit. Et dum pugnatores eius admirantes adinuicẽ replicarent: ꝙ attila neminẽ timeret: niſi bina aĩalia: lupũ ⁊ leonẽ de pontificibus propter quos genti eoꝝ pepercit parabolã ſumentes. Reſpondit Attila. Maturũ virũ clericali habitu indutũ iuxta leonẽ cũ gladio biſacuto ſtetiſſe ⁊ vibrato gladio mortem ei cõminaſſe: niſi pacẽ redderet: petitorẽ exaudiẽdo. Abſceſſit itaqꝫ ⁊ in Pannoniã redijt. Celebranſqꝫ nuptias cũ vna pulcerrima virgine: multũ vini hauſit ⁊ in nocte inter cubandũ apoplexia

ſuffocat9: centũ ⁊ vigintiqtuor annis etatis expletis interijt: ⁊ ſanguis ꝑ nares ⁊ os ipſius fluxit. Illa nocte Martianus imperator in Conſtantinopoli per ſomniũ vidit Attile arcũ fractũ: arcubus enim gens Iuhroꝝ potiſſime vtebat. Defuncto aũt Attila inſurrexerunt inter hungaros diſſenſiones digladiatiões ⁊ ſtrages: ita vt plures eoꝝ occiſi perirent reliquos cũ Chaba filio attile rex Gepidaꝝ ⁊ alij olim attile ſubiecti de Pannonia expulerunt: qui in Gothiã ꝑ paludes Meotidas tranſierũt: tria vero milia ex eis intereundũ de Pannonia ſegregarũt ſe ab eis ⁊ in Tranſſiluania manſerũt: ⁊ ne a vicinis impeterent: Siculos in vulgari eoꝝ (Czakle) ſe nominauerũt. Qui aũt trans Meotidas ⁊ mare Euxinũ penetrauerũt: ſepenumero reminiſcẽtes fertilitatis abundãtieqꝫ pãis ⁊ vini ipſius Pannonie: ſuis poſteris diſſerebãt ⁊ narrabant: vtqꝫ in Pannoniã redirẽt hortabant. Factũqꝫ eſt vt poſt mortẽ attile anno tricẽteſimo primo: receſſitis pugnatoribus ducẽtis ⁊ ſedecim milib9: viã patrũ eoꝝ ingreſſi: iuxta paludes Meotidis ꝑ Sarmatiã in Pannoniã ꝑuenerũt: tempibus Cõſtantini impatoris qnti ⁊ Zacharie pape videlicet anno dñi ſeptingẽteſimo qdrageſimoqrto. Primũqꝫ in Iaziges aſcenderũt: ⁊ illic ſeptẽ capitaneos elegerunt: vnicuiqꝫ eoꝝ propter inſultũ inimicoꝝ triginta milia pugnatoꝝ ꝯſignãtes: ⁊ vt melius ab hoſtibus tuerent: ſeptẽ caſtra: cuiqꝫ capitaneo vnũ aſſignãdo: rude ⁊ groſſe de terra fecerũt ⁊ erexerũt a quibus ſeptẽ caſtris in hanc diẽ terra ſeptemcaſtrẽſis dicit. Preterea miſerũt exploratũ ire Pannoniã: quendam e ſuis militibus Kuſid appellatũ. Is offenſo ⁊ reperto rege Pannonie Swyatoplug nomĩe (ſlauus hic erat: nã ⁊ tota Pannonia terra ſlauoꝝ fuit: licet Romani eis capitaneos ⁊ armigeros extraneos preficiebant) ipſum noĩe iuhroꝝ aduenaꝝ preſalutãdo: equũ albũ cũ ſella ⁊ freno deauratis obtulit: ⁊ parũ terre aque ⁊ herbe ab eo poſtulauit: quod rex Swyatoplug ꝯceſſit: eſtimabat eñi agricolas fore ⁊ tanꝙ hoſpites aliquicpiã terre pro cultura expoſcere: ideo ſubridens ait. Habeãt quantũ volũt. Kuſid ergo lagenã terre: alterã aque Danubij: tertiã graminis reportauit: ⁊ que egit ſuis expoſuit: iuhri cognoſcẽtes Pannoniã terrã feracẽ ⁊ optimã eſſe: noĩe primi prefecti Arpad nũcupati: Swyatoplug intimauerũt: vt ꝑamplius i terra eoꝝ: ꝓ equo albo ſella ⁊ freno deauratis empta nõ maneret. Is ſero intelligens bellũ ei imminere exercitũ coadũabat. Iuhri aũt feſtine accelerãtes ad regẽ ꝓpe Danubiũ venerũt: ⁊ facta pugna pãnonios cum rege eoꝝ profligauerunt. Rex quoqꝫ Swyatoplug a facie eorum fugiens in Danubium incidit ⁊ aquis vehementibus

absorptus periit. At Iuhri slauos incolas Pannonie trucidarunt
terrãq3 eoꝝ in hanc horam possederũt Slauis vndiq3 in finibus
Pannonie remanentibus ꝛ habitantibus. Accipe primo ꝙ Iuhri
a Iuhra regione scithie de qua oriundi exiuerũt: vocati sunt: ꝛ vsq3
in nostra tpa a Bohemis Polonis ꝛ Slauis hugri appellant: ab
alijs aũt hugui tandẽ ꝛ hungari dicti sunt. Accipe scđo ꝙ idẽ lin-
guagiũ ꝛ loquela ꝓnunciatioq3 acuta: sunt Iuhroꝝ in hungaria et
illoꝝ q̃ in Scithia in iuhra degũt. Ueꝝ hungari in Pannonia chri-
sticole sunt ꝛ politiores abundantioresq3 in oibus. Iuhri aũt in sci
thia vsq3 huc: idolatre sunt ꝛ agrestes. Accipe tertio ꝙ Iuhra septẽ
trionalissima est absq3 altissimis ꝛ inaccessibilibus montibus: nec
tantis vt sunt alpes iuxta Italiã: neq3 sicut mõtes sarmatici. Nõ
recte ergo quidã historici tradiderũt dicẽtes huguos exisse de ꝓuin
cia eoꝝ de montibus maximis ꝛ inaccessibilibus. Enimuero sunt
montes in Iuhra cũ densis siluis: patẽtes ꝛ bene ꝑmeabiles: q̃nti-
tatis medie ꝛ altitudinis petrosi ꝛ saxosi quales sunt ꝑ totũ septen
trionẽ in fine terre iuxta oceanũ septentriõis: ꝛ scias ꝙ ex oceano
septẽtrionis: quidã pisces: idiomate Mos kouitaꝝ morss nuncupa
ti in summitatẽ mõtis mari adiacẽtis scandũt: ꝛ dentẽ fricãdo se
in ascendẽdo appendũt: de culmineq3 mõtis deorsum in partẽ alte
ram ꝓlabunt ꝛ cadũt: quos Iuhri ꝛ ceteri incole septentriõis capi
unt: dentesq3 eoꝝ q̃ põderosissime sunt grauitatis in Mos kouiã
mittũt ꝛ post ad thurcos ꝛ thartaros. De q̃bus manubria ꝛ tena-
cula ensiũ frameaꝝ ꝛ cultelloꝝ faciũt: vt impetuosiores ictus graui
tate adiuuante impellãt. Accipe quarto ꝙ montes Riphei ꝛ Hip-
borei non sunt in reꝝ natura: non in Scithia: non in Mos kouia:
nec vsq̃ locoꝝ: ꝛ cũ fere oẽs cosmographi asserant: Tanaim: Edel
seu volham: Dzwina: ꝛ magnos fluuios ex predictis montibus ef-
fluere: conficta conficte: ꝛ potius fabulosa inexperti scripsere. Fluit
Tanais Volha ꝛ maxima flumina ex Mos kouia: de terra plana
fcenosa ꝛ nemorosa: nullis montibus obsita: prout de Mos kouia
cũ peruentũ fuerit dicã si deus annuerit. Reuerendissime domine
presul hic est baratrũ profundissimũ ꝓpter clarissimos scriptores
montes ripheos ꝛ hiperboreos ponẽtes. A quoꝝ cõtradictiõe tua
amplissima dignitas me tueat ꝛ defendat: pro oibus argutis rati-
onibus: experiẽtiã reꝝ opponendo: vt qui non credit: videat ꝛ expe
riat ꝙ ita est queãdmodũ dixi. Accipe quinto ꝙ Iuhri in Iuhra sci-
thie nõ colũt agros: nõ seminãt: nõ habẽt panẽ vinũ aut ceruisiã:
degũt miserrime in siluis ꝛ foueis subterratis: piscibus vescendo ꝛ

carnibus feraꝝ: quaꝝ copiã habẽt: ꝛ aquã bibũt: pellibus induunt
ex diuersis animalibus in vnũ ꝯsuẽdo: pellẽ lupi cerui vulpis mar
duris. ꝛc̃. Misera ergo regio est sub polo arctico vt dixit Hippo-
cras in lib. de regionibus aere ꝛ aqua. Subiecti sunt duci Mos ko
uie: ꝛ pendunt pro tributo pelles sabelloꝝ scismoꝝ ꝛ similium: q̃m
alijs donatiuis carent. Accipe sexto ꝙ aliqui famosi cosmographi
ꝛ historici in illo angulo ad mare septentriõis temperatissimas re-
giones ꝯfinxerunt in quibus propter temperiẽ ꝛ aurã placidissi-
mam beate ꝛ diutissime viuant. donec tedio affecti de montibus se-
se in oceanũ precipitent. Hoc totũ fabulosum est: qualis etenim be
atitudo sit: non habere panẽ merũ ꝛ cetera delectabilia. qualis tem
peries est: ꝯtinuũ frigus qđ illic est pati: in solstitio hiemali ꝑpetu-
am ꝛ ꝯtinuã noctẽ sentire. In solstitio vero estiuo permanentes
ꝛ parũ tepentes soles videre: sed hec obmitto. Accipe septimo: ꝙ
in Iuhra ꝛ locis septentrionis: non effodit aurũ: argentũ: nec alie
minere. Nec correspondẽt fabule ꝙ illic essent griffi ꝛ magne aues
ꝓhibentes fodere ꝛ efferre aurũ. Unde scđm hoc dico (ꝯtrariũ au-
ctoribus antiquis) ꝙ griffi non sunt in rei veritate in illa ꝑte sep-
tentrionis: nec in alijs partibus orbis. Affert aũt ad nos auis que
dam rapina viuens quantitatis aquile: sed alis ꝛ cauda ꝓlixioribꝰ
q̃ aq̃la in similitudinẽ accipitris ꝛ vocãt eã moskouite (kizec otb)
nostri vero homines vocãt ipsam (byalozor) quasi albicans splen
dor q2 subalba est scđm ventrẽ. Hanc oẽs rapaces aues accipitres
falcones ꝛ cetere rapto viuentes in tantũ metuũt: ꝙ inspecta ea tre
munt cadunt ꝛ extinguunt. Accipe octauo ꝙ in septentrione post
Gothiã Sueciã Filandiã Iuhram: ꝛ post mare Caspiũ non sunt
monstrosi homines scilicet monoculi: bicipites: canina capita ha-
bentes. ꝛc̃. sunt nobis similes, rare: sparsim: ꝛ abinuicẽ distantes:
pauci numero habitantes: colore vt frequẽter liuidi: ꝓpter frigus li
uiditatẽ corpibus eoꝝ imprimẽs. Hec vera sunt: ꝛ qui scripsit veꝝ
scripsit: ꝛ scimus q2 verũ est testimoniũ eius.

Tractatus tertius de successiua thartarorum per familias propagatione.

Capitulum primum de Thurcis.

IN precedenti tractatu disgressiuo diximus de quibus-
dam nationibus ante aduentũ thartaroꝝ: Sarmatiã
Asianã seu scithiã per tempora ꝛ tpa inhabitantibus
s. de Amazonibꝰ: de Scithis de Gothis ꝛ Iuhris seu

huguis. Cōseq̄nter dicemus de validis gentibus ex thartaris Cza-
hadaieñ originaliter disseminatis: q̄les sunt thurci: vlani seu thar-
tari Překopenses: ⁊ thartari Kosanenses: itē thartari Nohaieñ. ⁊
primo de thurcis pauca dicamus. Post aduentū thartaroꝝ ex oriē-
te: in terrā gothoꝝ quā ipsi Czahadaieñ vocāt: anno q̄si nonage-
simo. Quidā miles magni Cham noīe Otumanꝰ sortis humilis ⁊
fortuna tūc obscurus: viribus tñ corpis robustus ⁊ audax: ꝓpter
certas vt ei videbat̄ iniurias: e thartaris in quadraginta equis se-
cedēs: cepit occulte in Capadocia montes ⁊ aditus oportunos oc-
cupare: ⁊ ex oportunitate loci ⁊ tp̄is predas agere: ad quē plurimi
grassatores: vt fit in huiusce genere hoīm ꝯfluxerūt ⁊ coaluerūt ve
hemēter: ita vt q̄d priꝰ occultis insidijs egit: palā ⁊ pari marte tūc
cepit opida ciuitates ⁊ gentes inuadere ⁊ occupare. Et q̄r non repe-
rit resistentes: ipse celer: manu audax ⁊ dexteritate fortunatus: ꝑ ter
rores cōminationes ⁊ ꝑ aliquaꝝ ciuitatū direptiones: occupauit et
possedit Capadociā: Pontū: Bithiniā: asiam minorē. Pamphili
am ⁊ Ciliciā. Itaq̄ȝ ex ipsoꝝ familia Othumanoꝝ siue thurcoꝝ ori-
ginē duxit: q̄r ab aq̄lone pandet̄ oīe malū sup vniuersam terram.
Quod aūt Thurci ꝓpago ⁊ soboles sit thartaroꝝ: identitas morū.
loquele ⁊ pugnandi demonstrat. Nam habitū modūq̄ȝ equitandi
⁊ curte insedēdi: sagittis quoq̄ȝ ⁊ arcubus pugnādi eundē habue-
runt ⁊ nunc vt plures habēt cū thartaris. Sermonē etiā ⁊ lingua
giū thartaroꝝ cōnatū habēt: nō differt loquela thartarus ⁊ thur-
cus: nisi modice velut exemplariter diceret̄ sicut Italus ⁊ Hispanꝰ
vel Polonus ⁊ Bohemus. Otumano ex humanis rapto: filius eiꝰ
Archanes sc̄ds rex thurcoꝝ successit: audacia ⁊ ambitōe patri haud
absimilis sed disciplina rei familiaris longe peritior: quo factū est
vt dominiū ⁊ imperiū a patre ceptū: suapte industria auxerit ⁊ con
seruauit. Deinde tercius rex subsecutus est filius archanis nomine
Ammurates: hic grecis dissentientibus: ⁊ imperatore Trapesuntio
⁊ Constantino de imperio certantibus: in adiutoriū per trapesun-
tinū imperatorē precio euocatus: ⁊ in Traciā per hellespontū traie
ctus: vafer ⁊ astutus euentū belli prorogauit atq̄ȝ ꝓtraxit. Donec
grecis viribus ⁊ diuitijs fractis ⁊ eneruatis: occasiōe habita in eos
arma vertit ⁊ Traciā occupauit. Eo defuncto pesaites quartus rex
filiꝰ surrexit: qui rex maximaꝝ cupidus Macedoniā Tessaliā pho
cidem Boetiā Atticā sui iuris effecit: Bulgarosq̄ȝ ⁊ Illiricos assi
duis excursionibus debilitauit ⁊ suburbia egregie vrbis Constan-
tinopolitane spoliauit: ⁊ ciuitatē obsidione atq̄ȝ fame intantū ex-

cruciauit vt imperator Cōstantinopolitanus ad italiā ⁊ galliā au-
xilia mendicaturus profectus sit. Sed deo disponēte: Temir Kutlu
magnus Cham thartaroꝝ: quē historici Temerlanē dixerūt: affli-
gendo ⁊ tanq̄ fulgur asiā ꝑtranseundo: incidit in pesaitē prepara-
tum ⁊ occurrentē ei: quē profligauit: ⁊ captiuatū catenis aureis alli
gauit ⁊ abduxit: breuiq̄ȝ dimisit: qui paulo post obijt: post hunc q̄n
tus rex Alpinus appellatus regnauit: aduersus istū Sigismundus
Hungarie ⁊ Bohemie rex ac Romanoꝝ impator: copiosum duxit
exercitū. Collatisq̄ȝ signis tumultuose fusus castra reliquit ⁊ paruo
nauigio vix ꝑ Danubiū: turpē sibi inuenit salutē. Amplius sextus
in ordine rex thurcoꝝ Machumetes tributa grauia imposuit: excur
sionibusq̄ȝ fines sui imperij dilatauit: preterea sublato Machume-
te morte filius eius Ammurates sc̄ds regnauit: hic Thessalonicam
vrbē illustrē euertit. Ciprū ⁊ Etholiā subegit: tribalos illiricos et
hungaros vastauit. Vladislaū polonie ⁊ Hungarie regē in primis
feliciter pugnantē: vltimo congressu ad lacū Varnensem: Joanne
Hunyad cum hungaris e prelio secedentibus superauit ⁊ misere cū
suis occidit. Elatusq̄ȝ victoria peloponesum vi cepit: ⁊ muros isth-
mi Corinthiaci funditꝰ deiecit: vita deniq̄ȝ functus: Machumetem
filiū: octauū regē reliq̄t: q̄ Cōstātinopolim anno christi millesimo
q̄dringētesimo q̄nq̄gesimo tertio: die vltimo Maij: post obsidiōis
quartū ⁊ quinquagesimū diem: summa vi ⁊ extrema oppugnatiōe
cepit: peram subinde opulentissimū opidū per deditionē demoli-
tis muris accepit. Bulgariaq̄ȝ ⁊ Rascia potitus: Smyderow ma-
gnificum castrum rascie supra danubium situm adeptus est: ⁊ ex eo
Dalmaciā ⁊ Croaciā in solitudinē redegit. Stiriā quoq̄ȝ ⁊ Austri
am penetrauit: Deinde Nigropontū sub Venetis expugnauit: the-
odosiā nunc Caffam nuncupatā in Thaurica insula: Januensium
coloniā vna cū prefata insula expugnauit ⁊ cōprehēdit: binosq̄ȝ p̄n
cipes de castro Mankup (vt fertur postremas gothoꝝ reliquias)
gladio percussit: ⁊ Mendligeri imperatorē thartaroꝝ in predicta
Cheroneso Thaurica: sui iuris fecit. Moldauiā ⁊ Valachiā vasta-
uit: ⁊ cū venetis sedecim annis cōtinuus pugnauit: cū Husacassan
rege persaꝝ similiter cōtinuū bellū gessit: sepe victus: nonnunq̄ et
ipse victor fuit. Obijt prima die Maij anno dñi millesimoquadri-
gentesimo octuagesimoprimo: in Constantinopoli sepultus: ꝓ ipso
Thurci Baissetū filiū eius ad imperiū assumpserunt. Zeliabus ve-
ro minor natu: filius machumeti indignatus ad Soldanū Egipti
recurrens ⁊ exercitū cōparans: cū Baisseto infeliciter pugnauit et

ad Rodieñ fugit: quẽ magister ordinis Rodiẽsis captiuũ in Franciam misit: ꝛ postea Alexandro pape. vi. obtulit. Ludouicus autẽ rex Galliaꝝ ad Apuliã ꝯsequendã per Romã transiẽs: Zeliabũ a dño papa ꝑ ꝯtractũ accepit: ꝛ inter eundũ veneno an fatiga itineris: incertũ est: extinxit. Expugnauit aũt Baissetus nonus rex thurcoꝝ Kiliam ꝛ Albũ castrũ in Moldauia. Modon quoqꝫ insulã ꝛ vrbẽ eiusdẽ nõis: sub venetis vi ꝛ obsidiõe ꝯquisiuit. Cum Sophi rege Persaꝝ sepe pugnauit: ꝛ quasi semper succubuit. Dum autem senuisset filius ipsius Selimszabeg quẽ nostri homines Selẽbeg vocant: imperiũ sub eo arripuit: ꝛ Baissetus ad insulã in qua nutritus erat deductus breui occubuit. Decimus rex thurcoꝝ Zelembeg modernus surrepto imperio: fratres suos necauit ꝛ extinxit: deinde minax christianis precipue Pannonie bellũ inferre ꝓposuit. Deus aũt omnipotens excelso suo iudicio aduersus eũ Sophi regem persaꝝ ꝯcitauit: ꝛ aliquot prelijs ꝯflictũ superare ꝯcessit. Tribus aũt imperatoribꝰ postremo dictis Cõstantinopolis sedes imperij: quondã scḋa roma dicta: domiciliũ assiduũ factũ est: ita vt a circũsitis incolis: presertim a slauis: non Bisantiũ nec Constantinopolis: sed (Czarow dom). i. domus cesaris diceret: ꝛ est Cõstantinopolis triquetre figure: duobus angulis mari adiacens: tertio campos prospectãs: eius ambitus decẽocto miliaria italica ꝯtinet non habet grandia pallacia: nisi termas ꝛ scholas philosophantium magnifice nouit structas: templũ vero sancte Sophie hoc est sapientie dei: qui est christus vera sophia patris: egregie olim edificatum per Machumetẽ imperatorẽ scḋm thurcoꝝ deiectũ est: ꝛ stabulum feraꝝ factũ. Roma vero italie rotunde figure: ambitu muroꝝ trigintaduo miliaria ꝯtinet: fere duplo ambitũ Constantinopolis excedens: ꝛ habet septẽ colles ꝛ pallacia preciosa.

¶ Capitulũ secundum de familia thartaroꝝ Vlanoꝝ siue Prekopensium.

Altera soboles ꝛ genelogia ex thartaris Zauolhensibꝰ deriuata est thartaroꝝ Vlanoꝝ: ab Vlano inuasore insule Thaurice cognominata. Vlan puella est ꝛ virgo: ꝛ qꝛ vlanus de virgine vel puella genitus est sine legittimo thoro: Vlanus nuncupatus est: suisqꝫ posteris in Cheroneso Thauricano nomen indidit. Etiam virgines impregnari ꝛ concipere absqꝫ viro apud Machometistas nullũ miraculũ est: cum apud ipsos hoc sepius ꝯtingat ꝛ predicetur. Est aũt

Thauricana insula inter paludes Meotidas: longitudinis vigintiquatuor miliariũ: latitudinis vero quindecim miliarium: habet tres ciuitates Solat Kirkel ꝛ Caffam: ꝛ duo castra Mankup et Azow: Solat thartari appellant Chrim. ꝛ cesarẽ Prekopensem exinde Chrimensem imperatorẽ vocant: ꝛ ciuitas illa domus exiles habet: ꝛ est deserta pro maiori parte. Alia ciuitas minor est Kirkel: ꝛ supra eam in rupe alta est castrũ ex lignis ꝛ argilla factũ. In hac rupe vt fertur draco cõmorabat: ꝛ trucidabat homines ꝛ iumẽta: propter quẽ incole fugientes habitationes propinquas vacuas reliquerunt: ꝛ qꝛ greci ꝛ italici insulã inhabitantes gloriosam dei genitricẽ Mariã precati sunt vt eos a dracone liberaret. Viderũt successu temporis candelã ardentẽ intra rupem: inciderunt ergo ꝛ secuerunt gradus ascendendi in rupe: ꝛ peruenientes ad candelã ardentem: imaginẽ sanctissime genitricis Marie ꝯspexerũt corã qua lumen arsit: draconẽqꝫ desubtus per medium ruptũ iacentẽ. Egerunt itaqꝫ gratias de tam miranda liberatione: ꝛ draconẽ in frusta sectum proiecerunt extra rupẽ: ꝛ quia incole glorificantes beatã virginẽ ad imaginẽ eius ascendebant veneratũ. Acigeri cesar Prekopeñ contra fratres suos pugnans exemplo eoꝝ motus: supplicauit beate virgini Marie vt eum adiuuaret: votũ vouens ꝙ virginem benedictã remuneraret. Nam machometici venerantur beatã mariã: profitentes eam virginẽ absqꝫ thoro virili magnũ prophetam Jesum benedictũ concepisse ꝛ peperisse. Cumqꝫ adiutus superaret suos emulos: binos equos quos habuit meliores vendidit: ꝛ exinde cera empta: maxima duo lumina siue candelas fecit: ꝛ ante imaginẽ coram ardere quottannis iussit: quod in hanc vsqꝫ diẽ ꝑ subsequentes imperatores ꝯtinuatur. Tertia ciuitas est vrbs Theodosia: nunc Caffa dicta: quã expugnauit sub Januensibus Machumetes scḋus imperator thurcoꝝ: castrum vero Mankup quod est versus occasum a Caffa: prefatus thurcus machumetes vi accipiens: binos fratres principes ꝛ dños castri Mankup (vt dicit reliqas vltimas gothoꝝ) gladio occidit. Azow quoqꝫ castrũ circa hostia fluuij Tanais sitũ incastellauit ꝛ thurci vsqꝫ nunc tenẽt. Thartari vero vlani ab ingressu insule in campestribus eius: vt est innata ꝯsuetudo thartaroꝝ degunt: ꝛ extra insulã ijdẽ campestria sarmatie europiane iuxta paludes Meotidas ꝛ mare ponti vsqꝫ ad album castrũ occupando possidẽt. Ingressumqꝫ in insulã seu introitum ad occasum solis fecerunt aggerẽ de terra longitudinis vnius

lingua slauonica Prekop

miliaris in modū pontis sternētes rude tñ ⁊ semiplene: ita vt aque maris in aliqbꝰ locis aggerē ꝑtrãseãt. Insula ergo antiqtus thaurica dicebat: nūc vero Prekop. qd̄ sonat fossatū: qm̄ aq̄ circūdederunt eã ⁊ ꝓtegãt tanq̄ fossata aq̄s plena ciuitates: sed hec hactenꝰ. Videamus deinceps genelogiã. Post vlanum in thaurica regnauit Tachtamis czar: qui vna cū Vitoldo duce Lithuanie ɔtra fratrem suū Temir kutlu czar impatorē Zauolheñ pugnauit: ⁊ supatus est. Ex tachtamis czar filius eius Szidachmeth czar regnare voluit: sed Acikerei czar expulit eū ⁊ ipsemet ꝓ eo regnauit. Szidachmet aūt ꝓ auxilio in Lithuaniã ꝓrexit: ⁊ captiuatus ꝑ lithuanos cū vxore ⁊ filijs in castro Kowno incarceratus est: ibi cū ɔiuge ⁊ filijs mortuꝰ: in diebꝰ Kazimiri tertij regis Polonie ⁊ magni ducis lithuanie: defuncto Adzigeri czar: q̄ septē filios reliq̄rat senior filius Haider nominatus obtinuit imperiū. Mendligeri vero vnus ex p̄fatis filijs ad impatorē thurcoꝝ ɔfugit: ⁊ accepto subsidio ⁊ vxore a thurco: dispersit ⁊ eiecit Haider ⁊ Jamurci cū alijs fratribꝰ: hi ad iwã Wasilowicz Moskouie ducē fugerūt: q̄ suscepit eos ⁊ ducatū Kosanēsem eis donauit: Ex Mendligeri czar nouē filij nati sunt: primꝰ Machmet Kerei: alter Achmet kerei: tertius Machmut kerei: q̄rtꝰ Bethi kerei: ⁊ est submersus dū p̄redã ageret ꝑ fluuiū in Valachia anno dñi millesimo q̄ngentesimo decimo. Quintus Burnas kerei sextus Mubarek kerei: septimus Sadech kerei: octaui ⁊ noni noi̇a non teneo. Nunc pro patre suo regnat Machmet kerei czar. Et scias q̄ licet thartari Prekopēses magis ciuiles mitioresq̄ ratiōe aure sexti climatis quod inhabitãt deberent esse: tñ non deseruerunt priscã suam lupinam rapacitatē ⁊ ferinam crudelitatē sicut bestiales qui campos ⁊ siluas inhabitant ⁊ non ciuitates nec villas. Inuadunt enim singulis annis vastant ⁊ depredant Russiam Lithuaniã Valachiã Poloniã ⁊ quandoq̄ Moskouiam.

¶ Capitulum tertium de thartaris Kosanensibus ⁊ thartaris Nahaiensibus.

Tercia horda thartaroꝝ Kosanensiū nuncupata est sic a castro Kosan supra flumē Wolha circa metas Moskouie sito penes quod cōmorant̄ Et exiuerūt de principali horda oīm thartaroꝝ vicz de thartaris Czabadaieñ siue Zauolheñ: sicut ⁊ ceteri thartari omnes. Habet autem p̄redicta Kosonēsis horda quasi duodecim milia pugnatoꝝ in necessitate aūt quando aduocant alios thartaros: ad triginta milia bellatoꝝ ɔstituūt. Istoꝝ principes ⁊ facta coꝝ genelogiaq̄ non scribuntur: qm̄ omagiales sunt ducis Moskouie ⁊ pendent ex arbitrio eius in viuēdo: in bellando ⁊ duces sibi eligendo: iccirco quod de moskoꝝ principe dicetur de ipsis poterit accipi ⁊ adaptari. Quarta horda recens ⁊ noua: vltimo ex thartaris Zauolhensibus orta est Occassoꝝ siue thartaroꝝ Nahaieñ. Nam postq̄ Occass insignis seruus ⁊ miles magni Cham: habēs triginta filios occisus est: filij secesserunt a capitali horda Zauolheñ ⁊ iuxta castrū Sarai degere ceperunt ante hunc annum christi millesimū quingentesimū decimumseptimum: circiter septuaginta annis: vel paulo minus: subitoq̄ in immensum creuerunt: intantū vt hac tempestate numerosissima ⁊ maxima surrexit horda ipsorum. Isti sunt septentrionaliores ⁊ frigidiores oīm thartaroꝝ. Moskouie a parte orientali adiacentes: ⁊ sepenumero eam inuadentes atq̄ spoliãtes. Dominantur inter eos filij ⁊ nepotes Occass. Non habent pecuniam nec monetam: sed res pro rebus vendunt: puta pro seruis pro filijs pro pecoribus ⁊ iumentis.

Liber secundus.

Tractatus primus de descriptione Sarmatie Europiane superioris.

¶ Capitulū primum de Russia: de districtibus eius: de abundantia ⁊ contentis in ea.

Postq̄ diximus de sarmatia asie que scithia vocitat̄: restat dicere de sarmatia Europiana: ⁊ in ea primū occurrit Russia: olim Roxolania dicta. Latus eius orientale adiacet flumini Tanai ⁊ paludibus Meotidis decernentibus Asiam ab Europa. Priscis aūt seculis Alani habitarunt ad flumen Tanais: deinde iuxta illos ad meridiem Roxolani. He aūt gentes in toto delete perierunt: campiq̄ latissime patentes spectantur deserti: solis feris ⁊ Kosacis seu predonibus peruij: prout supra dictum est. Post hoc supersunt relicte Circassorum versus meridiem: et sunt gentes ferocissime et bellicosissime: genere ⁊ lingua Ruteni. Deinde est castrum Oczarkow

nuncupatū: qđ impatoꝛ thartaroꝝ Pꝛekopensiū extruxit: in domi-
nio Lithuanoꝝ ⁊ post quasi duob⁹ miliarijs ab Oczarkow in me-
ridiē sequit̄ Dzassow: ⁊ fuit castrū qđ ante tpa nostra demolitū est
a Dzassow in Byaligrod qđ thurci occuparunt sunt sex miliaria.
Sequit̄ Podolia ad occasum: Moldauie ⁊ Walachie ꝯtermina ad
meridiē: ad orientē vero campis thartaroꝝ ⁊ Thaurice insule: hec
est terraꝝ fertilissima: cererisqꝫ ⁊ mellis feracissima. Nam agro ru-
de culto ⁊ parū inuerso atqꝫ exarato: frumētoqꝫ superseminato: tri-
bus annis sponte frumentū germinat: ita tñ ꝙ colligēdo tpe mes-
sis segetē aliquicpiā granoꝝ permittat̄ in terrā decidere ad surgen-
dum ex eis frumentū in anno sequēti: sine cultura ⁊ sine agri aratu-
ra. Gramen quoqꝫ ⁊ pascua tam cito ac vberrime fundit ⁊ pꝛodit:
vt perticā in tribus diebus superescēdo ꝯtegat: ⁊ aratrū in locis
graminosis derelictū in paulo pluribus diebus: graminibus sepi-
at ⁊ cooperiat. Examina vero apū non solū in mellificijs ⁊ arbori-
bus cauatis mellificāt: verū in ripis ⁊ terra sponte mella reponūt.
Contingitqꝫ sepenumero vt examina apū superuenientia ⁊ pꝛiores
apes exterminātia ruricole aduolantia agmina apū trucidēt aut in
aquis mergant: vt que pꝛefuerūt hereditarie mellificarent ⁊ mane-
rent. Postea ad montes Sarmaticos habitat genus Rutenoꝝ: ꝗ-
bus pꝛesidēt nobiles Polonoꝝ. In Kolomya: in Zidačow in Snya-
tin. in Roatin: in Bussko. ⁊c̄. Sub eisdē montibus sunt district⁹
Halicieñ (olim Gallicia dictus) ⁊ Pꝛemislieñ: ⁊ inter montes sar-
maticos districtus Sanocensis. In mediū Russie tendēdo est leo-
poliensis terra: ⁊ vꝛbs in ea bene munita eodē noīe nuncupata ha-
bens duo castra: supeꝝ ⁊ infeꝝ: ⁊ est metropolis Russie. In septen-
trionē sunt districtus Chelmensis ⁊ Belzeñ: terraqꝫ in medio ia-
cens. Claudit̄ aūt Russia a meridie sarmaticis montibus: ⁊ flumi-
ne Tiras: quē incole Nyestr appellāt. Ab oriēte finit̄ Tanai ⁊ meo-
tidibus Thauricaqꝫ insula. A septentrione Lithuania: ab occasu
vero polonia. Ex Moskouia aūt aduenit Boristenes: ab incolis
Dinepꝛ nuncupatus famosus fluuius: ꝑ Lithuaniā ⁊ Russiā cur-
rens: ⁊ sub Smolensko ⁊ sub Kiow labēs: in hūc ab occasu circa
Chmyelnik opidū ꝯsurgens: Boh non exiguus fluuius illabit̄: ⁊
cū mensus esset Boristenes quasi tricenta miliaria germanica: in
mare ponti cadit. Amplius terra Russie cū sit fertilis abūdat mel-
le ⁊ medone potu ex melle facto: adducit̄ ⁊ vinū ex Pannonia ⁊ vi-
num ex Moldauia atqꝫ Walachia quibus adiacet: sed ⁊ vinū grecū
ex grecia ⁊ est foꝛte: etiā cereuisiā ad nutū habet. Abundat equis:

bobus ⁊ oviū gregibus: abundat cera in maxima copia: abundat
pellibus mardurū: scismoꝝ: vulpiū ⁊ boū. Abundat fluminibus ꝗ-
bus irrigat̄ ⁊ aquis pisculētis: ita vt vbi aqua inuenit̄: ⁊ pisces in
ipsa reperiant̄: non impiscant̄ stagna ⁊ piscine russoꝝ: sed vbicunqꝫ
aque reperiunt̄: illic ⁊ pisces de roꝛe celi vt aiūt demittunt̄: absqꝫ ho-
minū cura ⁊ impiscatione: Suntqꝫ in districtu Leopoliensi lucei
magni ⁊ laudabiles ⁊ in petras tanꝗ̄ in lamina diuisibiles. Abun-
dat russia calamo aromatico in terris versus Tanaim ⁊ paludes
Meotidas. Itē reupontico in eisdē terris ⁊ in Lithuania: sic ⁊ plu-
ribus herbis ac radicib⁹ alibi non visis. Abundat tota terra Rus-
sie granis tinctoꝝ que copiosissime excrescunt: ⁊ cum pꝛiscis tempo-
ribus ad Jenuā ⁊ Floꝛentiā vꝛbes italicas impoꝛtarentur: nūc vix
aliqđ de eisdē colligit̄: fereqꝫ in toto frustrata ⁊ non collecta pereūt.
in districtu Chelmensi rami pini arboꝛis desecti ⁊ in terra iacentes
in anno aut in duob⁹ in saxa ⁊ silices vertunt̄: estqꝫ ibi creta seu ter-
ra alba in copia: que ad nos ducitur. Est ⁊ sal qđ in lacu Kaczibeio
tempꝛibus siccis colligit̄ ⁊ qꝛ ꝓpe est oczarkow castrū thartaroꝝ in-
tercipiunt̄ ⁊ captiuant̄ interdū ꝑ thartaros ductoꝛes salis vna cū
plaustris ducētis quandoqꝫ ⁊ tricētis. In terra quoqꝫ Pꝛemislie-
si ⁊ in Dꝛohobič sal coctū ⁊ in bolas ac poꝛtiōes collectū reponit̄.
Preterea in Russia sunt plures secte: est enī religio chꝛistiana Ro-
mano pontifici subiecta: ⁊ illa regit ⁊ pꝛeualet quanꝗ̄ sit exigua nu-
mero. Est altera secta rutenoꝝ amplioꝛ: que ritū grecoꝝ insectatur:
totā russiā adimplens. Est tertia secta iudeoꝝ non vsurarioꝝ velut
fit in terris chꝛistianoꝝ sed laboꝛatoꝝ agricolaꝝ ⁊ mercatoꝝ ma-
gnoꝝ: pꝛesidentqꝫ vt sepe theloneis ⁊ exactionibus publicis. Est q̄r-
ta secta Armenoꝝ: pꝛecipue in ciuitate Kamyenyecensi ⁊ Leopolien-
si. Hi sunt mercatoꝛes peritissimi ad Caffam Constantinopolim
ad Alexandꝛiā egipti ad Alkairam ⁊ partes Indie penetrantes et
merces afferentes. Ruteni habitu ⁊ ecclesiasticis officijs grecos in-
sequuntur: habentqꝫ pꝛopꝛias litteras ⁊ abecedariū instar ⁊ pꝛoxi-
mum grecis. Hebꝛei similiter hebꝛeoꝝ litteris vtunt̄ ⁊ disciplinis:
verū etiā artes liberales astronomiā ⁊ medicinā perscrutantur: ar-
meni suo ritu gaudent ⁊ litteris. Inter sanctos colunt plus Tadeū
apostolū asserētes ꝙ eos ꝯuerterit ⁊ fidē chꝛisti docuerit. Deinde
⁊ Bartholomeū sanctū dei apostolū venerant̄: ꝑ quem multos ar-
ticulos vt asserūt de fide acceꝑunt: habēt magnifica ⁊ plurimū de-
coꝛa ecclesiastica apparamēta: planetas ⁊ oꝛnatus non scissos sed
omniq̄qꝫ rotūdos: libꝛos calices ⁊ ceterā chꝛistianoꝝ veteranoꝝ

splendidã supellectilẽ. Quo aũt ad spirituales presides ⁊ pastores christianoꝝ archipresul est Leopolieñ. Metropolitanus Russorũ ⁊ lithuanoꝝ: habens sub sua ditione kiouiensem kamyenyeceñ Premislieñ. Chelmeñ. Lucerieñ ⁊ Medniceñ. ep̃os. Rutenoꝝ vero metropolitanus est kiouieñ (que olim metropolis Russie fuit) habet subiectos wladicas ⁊ ep̃os de ritu Greco in Moldauia ⁊ Valachia vsq; ad flumen histri seu danubij: vnũ in russia Chelmensem. alterũ in dominio lithuanoꝝ Wladimiriensem siue Breisteñ tertiũ Pinski seu Mrowski: quartũ Poloceñ. quintũ Luceñ. sextũ smolensem: ⁊ passim omnes alios wladicas ac ep̃os in terris moskoꝝ ⁊ in septentrionẽ de iurisditiõe Moskoꝝ protensoꝝ. Jsidorus metropolitanus olim kiouien lingua et doctrina grecus peritissimus tpe Eugenij pape quarti ad ꝯciliũ florentinũ in centũ equis iuerat: ⁊ vnione ecclesie romane ꝑcepta in Russiã redierat: hunc Moskouite obedientiã romanã eis predicantẽ spoliauerũt ⁊ in necẽ extremam impulerunt. Sequuntur ruteni doctores ⁊ theologos grecoꝝ precipue Basiliũ magnũ. Gregoriũ Nazanzenũ ⁊ Johannẽ Crisostomũ: gregoriũ nazanzenũ eoꝝ sermone (bogoslow) nuncupãt: quod in latino sonat: laudans deum. Acceptant ⁊ nostrũ sanctũ Gregoriũ papã romanũ: precipue in libris moraliũ: quẽ translatũ legunt ⁊ lingua eoꝝ (byessednik) quod valet ꝯcionantẽ persuadentem vel predicantẽ vocãt. Jn ecclesijs rutenoꝝ ligua Seruioꝝ que est Slauonica diuina celebrant legunt ⁊ cantãt. Jn ecclesijs Armenoꝝ sermone armeno. Jn sinagogis iudeoꝝ lingua hebrea orant. Christiani aũt ritu romano latino sermone cantant orant ⁊ legũt. Et scias ꝙ in fluminibus russie ⁊ lithuanie precipue in Boristene ⁊ Boh: tpe estatis multiplicant̃ ephimere ⁊ sunt vermes ⁊ volatilia alata: quaternis interdũ senis alis oriunt̃ ⁊ generant̃ mane: currunt super aquas ⁊ volãt super ripas circa meridiẽ: in occasu aũt solis extinguuntur. De his loquitur Aristoteles primo de historiis animaliũ ⁊ in problematibus: ⁊ medici de febre ephimera.

Capitulũ secundũ de Lithuania ⁊ Samagithia.

MAgnus ducatus Lithuanie est regio latissima: in ea sunt plures duces Lithuanie ⁊ Russie: vnus aũt preses ⁊ monarcha cui ceteri omnes subsunt magnꝰ dux Lithuanie vulgo nuncupatus. Aiunt aũt vetustiores ⁊ antiquitatũ relatores ꝙ quidã Jtalici propter romanoꝝ dissensiones deserentes Jtaliã ingressi sunt terras lithuanie: ⁊ nomen patrie italia: genti vero itali indiderunt: que per pastores terra Litalia ⁊ gens litali l littera preposita cepit nuncupari Ruteni aũt ⁊ Poloni eoꝝ vicini maiorem immutationẽ faciẽtes: vsq; in hodiernã diẽ terrã Lithuaniã gentes vero lithuanos appellant. Hi primũ ꝯdiderũt opidũ Vilno: eleuationis poli quinquagintaseptẽ graduũ: ⁊ ex noĩe ducis Vilij quo cũ illas regiones ingressi sunt Vilno vocauerũt: fluminibus quoq; circa ipsum fluentibus Vilia ⁊ vilna ex eiusdẽ ducis nomine indiderũt nomina. Samagithiã aũt de suo sermone sic nominarũt: quod lingua eoꝝ: terra inferior sonat. Aliqui aũt ignari historie: a lituo quod est coꝛnu ⁊ tuba venatoꝝ: eo ꝙ regio illa plures venationes exerceat: lithuaniam appellare voluerũt: quod ad effectũ non ad historie originẽ spectat. Hec gens lithuanoꝝ annis superioribus adeo obscura ꝯtempta ⁊ vilis apud rutenos fuit: vt principes Kiouieñ ab ea sola perizomata ⁊ subera ob egestatẽ ⁊ soli natiui sterilitatẽ in signũ tantũmodo subiectiõis exigerẽt. Donec Vithenen dux lithuanoꝝ rebellionẽ primũ ꝯtra rutenos inducens: ⁊ seipsum ducẽ inter populares ꝯstituens: astu principes russie aggressus ꝯflixit: sensimq; adeo creuit viribus vt iugo principibus russie iniecto etiã in tributa eos redigeret sibi pendenda: que per plures etates rutenis ipse penderat. Posteriq; duci Vithenen succedentes furtiuis lupinis ⁊ subitis incursionibus finitimas gentes russie prussie Mazouie ⁊ polonie inuadebant ⁊ diripiebãt. Donec fratres cruciferi theutonici ordinis beate Marie ꝑ Conradũ ducẽ mazouie aduocati ⁊ in auxiliũ assumpti Prussia vi ⁊ continuis armis conquisita Samagitas ⁊ lithuanos aggressi debellare captiuare ⁊ opprimere pluribus oppugnationibus ceperũt: tamdiu donec ad Olgerdũ ⁊ keystutũ duces lithuanie successiue peruenerunt. Fuit aũt Olgerdus magnus dux lithuanie: cuius filius erat Jagello. postea baptisatus ⁊ Vladislaus nominatus in regẽ Polonie coronatus. Frater aũt ipsius Olgerdi fuit kyeystuth. maximus expugnator ⁊ persecutor christianoꝝ: qui inter pugnandum cum cruciferis theutonicis in Prussia ter captus: terq; astu ⁊ mira euasione contra voluntatem cruciferoꝝ liberatus e vinculis fugerat. Huius keystuth filius fuerat Vitawdus seu Vitoldus macte virtutis princeps. Jagello aũt qui postea ⁊ Vladislaus: sub treugis pacis captiuando keystuth ⁊ filiũ eius Vitawdum keystuth in carcere occidit: vitawdum vero in vincula coniecit. Tandem a cruciferis et christianorum exercitibus sepenumero

Jagello pressus: deo miserante ad Polonos declinauit: fideqꝫ chri-
stiana cū fratribus suis quos octo in numero habuit: vnda baptis
matis ablutus ⁊ in regē Polonie coronatus. Heduigim filiā Lu-
douici Hungarie ⁊ Polonie regis illustrissimā ac speciosissimā in
ꝯsortem accepit: anno christi millesimo tricentesimo octuagesimo
sexto: die Jouis quartadecima mensis februarij: que fuit sancti va-
lentini. Cepitqꝫ prefatus rex Vladislaus scđm promissa vigilare et
instare vt gentē lithuanicā a tenebris erroris ac idolatria expur-
garet: assumptis quoqꝫ secū Bodzanta archiepō Gneznensi ⁊ plu
ribus viris ecclesiasticis atqꝫ religiosis. Itē regina heduigi: Semo
uito ⁊ Joanne Mazouie: Conrado Olesnicensi ducibus: ⁊ cōpluri
mis baronibus: anno dñi millesimo tricentesimo octuagesimo se-
ptimo in lithuaniā intrauit ⁊ baptisma ꝑcipere lithuanos procura
uit. Colebāt aūt ab origine lithuani numina: ignē: siluas aspides ⁊
serpentes: ignē qui ꝑ sacerdotē lingua eoꝝ zincz nuncupatū subie-
ctis lignis adolebat. Siluas aūt ⁊ lucos sacrosanctos ⁊ habitacula
deoꝝ putabāt. Aspides vero atqꝫ serpētes in singulis domibꝰ ve-
lut deos penates nutriebant ⁊ venerabant. Rex itaqꝫ Vladislaus
ignem sacrū putatū in ciuitate Vilnensi barbaris inspectantibus
extingui: templū ⁊ aram in quibus fiebat hostiaꝝ immolatio dirū-
pi: siluas vero succidi ⁊ confringi: serpentes quoqꝫ necari precepit:
barbaris flentibus deoꝝ suoꝝ falsoꝝ exterminium. Contra regem
aūt nec mussitare audentibus: mirantibus quoqꝫ ꝙ Poloni sacro
rum violatores ignis siluaꝝ ⁊ serpentiū intacti illesiqꝫ a dijs eoꝝ:
secus ꝙ̄ ipsimet quotiēs violabāt fuerūt. Exterminatis itaqꝫ ido-
lis gens lithuanoꝝ ꝑ aliquot dies de articulis fidei ⁊ oratiōe dñica
ꝑ sacerdotes Polonos: magis tñ ꝑ regē Vladislaū qui linguā gen
tis nouerat edocebat ⁊ sacra baptismatis vnda renascebatur. Lar-
giente pio rege Vladislao singulis ex populariū nūero post susce-
ptum baptisma: ex pāno de polonia adducto nouas vestes q̄ proui
da liberalitate effecit: vt natio illa rudis ⁊ pannosa: lineis in eā diē
ꝯtenta: fama huiusmodi liberalitatis vulgata: ꝓ ꝯsequēdis laneis
cateruatim ad suscipiendū baptisma ex omni regione accurrebat: et
qm̄ labor erat immēsus vnūquēqꝫ credentiū baptisare singillatim
mandante rege multitudo sequestrabat in turmas ⁊ cuneos: ⁊ vni-
uersis de qualibet turmaꝝ benedicta aqua sufficienter conspersis:
cuilibet turme ⁊ vniuersis qui in ea ꝯstiterāt nomē vsitatū petrus
scđe paulus: tertie ioannes: ⁊c. Feminis per turmas diuisis. Kathe
rina Margaretha. ⁊c. iuxta numerum turmarum imponebatur.

Militaribus tamen spiritualis impendebat baptismus. Fundauit
insuper rex Vladislaus in Vilna ecclesiā cathedralē sub titulo san-
cti Stanislai patrōi Polonoꝝ: principalēqꝫ arā in loco vbi ignis
qui falso perpetuus credebatur ꝯstituit: vt error gentilis fieret cun-
ctis patentior. Constituit etiā in eadē ecclesia Vilnensi episcopū vi
rum spectate virtutis Andreā Vazilo: natiōe Polonū: genere no-
bilem: de domo accipitrū: professione fratrē ordinis minoꝝ: olim
Elizabet regine hungarie confessorē ⁊ predicatorē insignē episcopū
Ceretēn. Eodē quoqꝫ Vladislao rege instante Samagithia fidem
christi ⁊ baptisma suscepit. Ad cognoscendū aūt naturā prouincie
⁊ gentis illius animaduerte ꝙ regio Samagithia est septentriona-
lis ⁊ gelida. Lithuanie liuonie ⁊ Prussie cōtermina: siluis: collibus
⁊ fluminibus circumsepta. In hos districtus distincta scilicet Jra
gola: Myedniki: Chrosse: Rosena: Viduki: Vyelunya: Kelthini:
Czethra: gentes regionis ꝓcere ⁊ alte stature agrestes ⁊ inculte pau
co ⁊ castigato victu viuentes: sitim aqua sedare solite raro cereuisia
aut medone. Auri argēti eris ferri vini in illa tempestate expertes ⁊
ignare: apud quos licitū erat vni viro plures habere vxores; ⁊ pa-
tre mortuo nouercā fratreqꝫ glotē in vxorē accipere. Nullus illic
stubaꝝ nullus edificioꝝ nobiliū: sed tantūmodo tugurij vniꝰ vsus
ventrē distēsum ⁊ porrectū: extrema vero habēs coartata: ex ligno
⁊ culmo structura largius ab imo sensim operis incremēto edificiū
in artius cogitur: in carine seu galee maxime similitudinē elaborata
in cacumine fenestra vna superne lumē reddēs: subter quā focus et
cibos parabiles coquēs ⁊ frigus quo regio pro maiori anni parte
ꝯstricta est repellēs: in ea domo sc: vxores: pignora: seruos: ancillas:
pecus armentū frumentū ⁊ omnē supellectilē adunt gens ad diui-
nationes ⁊ auguria procliuis. Precipuū numen Samagitticū erat
ignis: quē sacro sanctū ⁊ perpetuū putabāt: q̄ in montis altissimi
iugo super fluuiū Neuyasza sito assidua lignoꝝ appositiōe a sacroꝝ
sacerdote alebatur. Accedēs itaqꝫ Vladislaus rex turrim in qua cō-
sistebat incēdit ⁊ ignē disiecit ⁊ extinxit. Succidit deinde per milites
suos Polonicos siluas: quas non secus ꝙ̄ sanctas ⁊ deoꝝ habita-
cula samagitte iuxta illud poeticū. Habitarūt dij quoqꝫ siluas: ve-
nerabant: in eam caliginē mentis prolapsi: ꝙ ⁊ silue prefate ⁊ aues:
fereqꝫ in illis ꝯsistentes sancte forēt: ⁊ quicq̄d in illas ingrederetur
vt sanctū deberet censeri: violāti quoqꝫ nemus: feras vel alites: ma
nus aut pedes demonū arte curuabant. Maxima itaqꝫ barbaros
tenebat admiratio: ꝙ Polonoꝝ milites nemus ritu eoꝝ sanctū exci-

dentes: nulla lesio qualē ipsi in se frequentius experti erant seque-
retur. Habebāt preterea in siluis prefatis focos: in familias ⁊ do-
mos distinctos: in quibus oībus charoꝝ ⁊ familiariū cadauera cū
equis sellis ⁊ vestimentis potioribus incendebant: locabant etiā
ad focos huiusmodi ex subere facta sedilia: in quibus escas ex pasta
in casei modū preparatas deponebāt: medonēꝫ focis infundebāt
ea credulitate illusi: ꝙ mortuoꝝ suoꝝ anime quoꝝ illic cōbusta fue-
rant corpora nocte venirēt escaꝫ se exsatiarent. Insuper pria octo-
bris die: maxima p samagittas in siluis prefatis celebritas agebaꝝ
⁊ ex omni regione vniuersus vtriusꝫ sexus conueniens illuc popul⁹:
cibos ⁊ potus quilibet iuxta sue cōditiōis qualificationē deferebat:
quibus aliquot diebus epulati dijs suis falsis precipue deo lingua
eoꝝ appellato Perkuno: id est tonitru: ad focos quisꝫ suos offere
bat libamina. Rex itaꝫ vladislaus primū eos pater noster: deinde
simbolū docuit: qm̄ nullus sacerdotū linguā samagitticā nouerat:
⁊ vndis baptismatis ablui iussit. Vnus aūt ex maioribus samagit-
taꝝ pro oībus respondit. Ex quo inqt serenissime rex dij nostri ve-
luti inertes ⁊ languidi a deo Polonoꝝ deleti sunt: deos nostros et
sacra eoꝝ deserimus ⁊ deo tuo atꝫ Polonoꝝ fortiori adheremus
sicꝫ baptisati sunt. Rex aūt in Medniki cathedralē ecclesiā sub
honore ⁊ titulo sanctoꝝ martyrū Alexādri Theodori ⁊ Euancij in
alijs aūt locis ecclesias parrochiales fundauit: ⁊ illis dotem suffi-
cientē cōsignauit ⁊ inscripsit. Mednicēsis ecclesie primus eps̄ Ma-
thias origine almanus in Vilna tn̄ natus: eo ꝙ linguā lithuanicā
⁊ samagitticā norat prefectus est ⁊ cōsecratus. Contingit aūt in pri
ma plantatione dū samagitte per magistrū nicolaū vasik: fratrem
ordinis predicatoꝝ regiū predicatorē per interpretē instruerenꝝ de
fide: creatiōe mundi ⁊ lapsu primi hominis ade: vnus samagittarū
sufferre sermonē predicātis non valens in hec verba prorumpit.
Mentiꝝ inqt illustrissime rex iste sacerdos: asserit mundū creatū fo
re cum sit homo non longeue etatis: sunt etenim inter nos plures
annoꝝ nūero seniores eo centenariū numeꝝ supergressi: q̄ creatio-
nem nullā recordanꝝ: sed solē ⁊ lunā ceteraꝫ sidera semper eisdē
motibus luxisse referunt. Rex aūt Vladislaus iubēs eum silere de-
clarauit magistrū vasik creationē mundi non asseruisse in diebus
suis incepisse sed longe ante: puta ante sex milia annoꝝ ⁊ paulo pl⁹
ordinatione diuina prouenisse. Cōtulit aūt rex Vladislaus magnū
ducatū Lithuanie ⁊ Samagittie Alexandro Vitoldo fratri suo pa
trueli: is qꝛ acer ⁊ animosus erat pugnādo adiecit lithuanie ducatū

Pskow: quē pleskoniā appellāt. Deinde alterū ducatū Nouogro
diēn qui nugardia agnominaꝝ. Tertiū ducatū Smolnēsem suo do
minio apposuit. Factaꝫ in circuitu pace in orientē penetrauit ⁊ in-
cidens in hordā thartaroꝝ multitudinē eoꝝ in lithuaniā appulit
ac in certo territorio lithuanie locauit: vsꝫ in hanc diē permanen-
tem. Congestoꝫ fortiori exercitu iterū in Thartariā perrexit: ⁊ su-
peratis fluminibus in planiciē diffuse porrectā circa flumen vorz-
skla quartadecima die augusti peruenit. Ibi occurrente ei imperato
re Zauolhensi Temir kutlu: quē scriptores Temerlanē nuncupāt:
cum infinita ac innumerabili thartaroꝝ multitudine: de treugis et
pace vtrinꝫ tractabant: cōcordia tn̄ nequaꝙ̄ a thartaris acceptaba
tur. Vitoldus igitur a suis persuasus cū custodib⁹ corporis sui re-
trorsum abijt ⁊ in lithuaniā fugitiue redijt: exercitus vero ipsius
ab infinita multitudine thartaroꝝ obrut⁹ in toto deletus est. Pre-
terea Sigismūdus rex Romanoꝝ iaciēdo inter Vitoldū ⁊ Vladis
laum fratrē eius regē Polonie fomitē discordiaꝝ: coronā Vitoldo
promisit ⁊ in regē lithuanoꝝ sublimari psuasit: verū cū afferreꝝ co
rona per loca tutiora Marchie ⁊ Prussie. Nobiles maioris Polo
nie sese opposuerūt: ⁊ cū exploratoribus in custodia permanēdo: in
loco qui Turagora vocaꝝ: legatos imperatoris Romanoꝝ operie-
bantur ⁊ expectarūt. Illi vero rem infectā cognoscētes terrore per-
culsi retrocesserūt. Vitoldus aūt de hoc certior factus pre tristicia
ab antrace inter scapulas orto vitā cū principatu finiuit: anno dn̄i
Millesimo q̄dringētesimo trigesimo. Post mortē Vitoldi Vladis
laus Jagello rex Polonie Switrigellū fratrē suū in ducē Lithua-
nie anulo suo inuestiuit ⁊ substituit: qui immemor beneficij cōtra vla
dislaū iagellonē tumultuauit ⁊ bella gessit: propter quod rex Vladi
slaus principi Sigismundo de Starodup suggessit ⁊ cōmisit: vt du-
catū Lithuanie sub Switrigello surriperet. Apparente igiꝝ comete
exili supra illū ducatū: dux Sigismundus de starodup Switrigal
expulit ⁊ ducatū magnū lithuanie possedit. Nunc Sigismundus
Iwan dux Czarthoriensis: genere ⁊ secta Rutenus post aliquot di
es occidit. Ingrediebaꝝ siquidē ex cōsuetudine vrsa ad tabernaculū
ducis Sigismundi. Ruteni itaꝫ more vrse hostiū tabernaculi fri-
cabant ⁊ mouebāt: quo audito dux Sigismundus vrsam aduenisse
putando: hostia aperuit: ⁊ a Rutenis vulneribus cōcisus occubuit.
Eneas de Picolominibus scripsit: non hūc sigismundū sed Vitol
dum sicut premissum est: per suos in forma vrse delusum interfectū
Sed inscijs relatoribus credidit ⁊ erronee scripsit: quemadmodū

simili errore ductus: plurima de Lithuanis: plurima ⁊ de Polonis ꝯficta litteris tradidit. Posteriq̃ historiographi errantē erroneę sequentes: ipsius Enee absurditates ⁊ loca atq̃ mores illaꝝ nationum nunq̃ visa: aliter q̃ fuit ⁊ q̃ est: tanq̃ vera literis demandare non erubuerūt: cū experiētia preteritoꝝ atq̃ presentiū ipsum ⁊ ipsos inexpertes ⁊ aliter q̃ res habeat scribētes redarguat. Successit duci Sigismundo de starodup: Kazimirus Vladislai Jagellonis tertius natus in magno ducatu Lithuanie: quē fere q̃nq̃ginta annis gubernauit: sub cui⁹ extremis ⁊ vltimis annis Juan dux Moskorum auulsit ⁊ sibi appropriauit ducatū Nouogrodiēsem: alias nugardiā seu nouogrodiā nuncupatū. Post Kazimirū in Lithuania dñatus est Alexander filius eius quartogenitus: cuius temporib⁹ prefatus Jwan dux Moskoꝝ principatū Mozaisensem: longitudinis septuaginta: latitudinis totidē miliariū: ⁊ castra quadraginta subripuit. Alexandro vita functo Sigismundus modernus in magno ducatu Lithuanie suffectus est: sub cuius dñio Vassilo Moskouie dux ⁊ principatū Pskow quē pleskouiā appellāt: ⁊ ducatum Smolnensem expugnauit ⁊ possedit.

Capitulum tertium de amplitudine ⁊ contentis Magni ducatus Lithuanie.

AMplitudo Magni ducat⁹ Lithuanie est talis. A mari Balteo seu Prutenico ad Vilnā capitalē ciuitatem lithuanie sexaginta miliaria: a Riga vero ad Vilnam recto itinere septuaginta miliaria: eūdo vero super polozko vt cōmuniter vadunt erunt a Riga in Vilnam centum miliaria. Deinde a Vilna in Kiow: sunt centū miliaria. A Kiow vsq̃ ad ꝯfluentiā vbi iunguntur fluuij Dinepr ⁊ Boh: q̃s greci boristenē maiorē ⁊ minorē appellāt: sunt decem diete que faciunt septuaginta miliaria: ibi steterat castrū Dzassow: quod destructum est: ⁊ ibi est finis dominij lithuanoꝝ: cum prius protendebat ad Byaligrod quod latini albū castrū nuncupant: ⁊ ipsum thurci expugnarunt ⁊ possidēt: circū circa vero thartari in campis degūt. Ista est cōputatio versus meridiē: quinimo verius dicam inter oriens ⁊ meridiē. Iterū ex transuerso cōputando: a Parcow ⁊ metis lithuanie in Vilnā sunt octuaginta miliaria: sed a Cracouia p eandem viam vsq̃ in Vilnā sunt centū ⁊ viginti miliaria. A Vilna in Smolensko centū miliaria: a Smolensko in Moskwam ciuitatē

Moskoꝝ centū miliaria: ⁊ sunt miliaria Germanica magna. Prima aūt ⁊ capitalis ciuitas in lithuania est Vilna: ⁊ est tanta quāta Cracouia cum Kazimiria Clepardia ⁊ omnibus suburbijs: verum domus non sunt coherentes sicut in nostris ciuitatibus sed vt sepe mediant orti ⁊ pomaria: habet Vilna bina castra murata: superū in monte ⁊ inferū in basso. Nouigrod vero quā latini nugardiā vel nouogardiā vocant fuit de possessione magni ducatus lithuanie: per ducē Vitoldū armis ꝯquisita: ⁊ est nouogrod in amplitudine paulo maior q̃ Roma: q̃ Roma in ambitu ꝯtinet triginta duo miliaria Italica que faciūt sex miliaria Germanica: ⁊ duo miliaria Italica supersunt. Nouigrod aūt ꝯtinet integra septē miliaria: alias trigintaquinq̃ miliaria Italica. Itē Nouogrod lignea habet edificia Roma vero murata. Distat nouigrod a mari balteo duobus vel quasi tribus miliarijs. Et fuerūt adhucq̃ sunt in ea ditissimi mercatores: in tantū q̃ apud quēlibet mercatorē iuxta refectoriū est cranez. i. reseruaculū loco testudinis: in quod argētū aurū ⁊ res preciose ꝯquisite proijciebant absq̃ nūero. Vnde Jwan: qd̃ sonat Joannes princeps Moskoꝝ anno dñi millesimo q̃dringētesimo septuagesimonono: surripiendo Nouigrod de manibus kazimiri magni ducis lithuanie: huiuscemodi thesauros Nouogrodieñ exhausit: ⁊ tricentos currus ad summū implendo: dumtaxat de auro argento ⁊ vnionibus preciosis in Moskouiā abduxit: ⁊ quia in eadē Nouigrod perniciosa ꝯsuetudo inoleuerat siccarioꝝ ⁊ raptorum: sepeq̃ aliquo reo inuento vel designato pulsabat campana pretorij: vbi centū senatores tanq̃ iudices sedebant: omnes more illius patrie barbam protensam nutrientes: vulgus aūt audito sono campane ꝯcurrebat de tota ciuitate: ita q̃ quilibet hospes duos accepit lapides in brachio: ⁊ filij hospitū similiter. Cumq̃ reus p senatores ꝯdemnaret lapidibus astantes obruebāt ⁊ interficiebāt eum: tumultuoseq̃ ad domū ꝯdemnati currētes diripiebāt omnia bona occisi: ⁊ area domus postea vendebatur: ⁊ pecunia exinde pro Repu. ꝯfiscabat. Jccirco Juan dux Moskoꝝ prefatus apprehensa ⁊ possessa Nouigrod in quinq̃ famosioribus plateis q̃nq̃ capitaneos cū armigeris ꝯstituit: ad sedandū ⁊ prohibendū solitos tumultus inuasiones ⁊ spolia. Est in nouogrod castrū Dezen nuncupatū: in eo principalis ecclesia est sancti sophie. i. saluatoris ⁊ est tecta aureis laminis splendescētibus: suntq̃ in eadem nouogrod septē monasteria cirnkoꝝ. i. nigroꝝ monachoꝝ de regula sancti basilij: ⁊ distāt a se inuicē fere vel prope per mediū miliare. In primo

monaſterio beate marie virginis ſunt mille monachi: in altero ſan
cti georgij ſeptingenti : in tertio ſexīgēti : in quarto q̄dringēti: ſic
ꝯſequēter in alijs monaſterijs. Sunt ⁊ eccleſie ſanctoꝝ plurime : et
ſolius ſancti Nicolai (quē Ruteni inter alios ſanctos pl⁹ colūt)
eccleſie ſunt tot quot ſunt dies in anno. Habet eleuationē poli no-
uigrod ſexagita ſex graduū: ⁊ in eſtate circa ſolſtitiū eſtiuale poſt oc
caſum ſolis apparet lux celi vſq; in ortū ſolis: vt artifices ſartores
ſutores ⁊ ceteri mechanici ſuere ⁊ laborare poſſint. Poſt nugardiā
ad ſeptentrionē eſt Suecia ⁊ Filandia vſq; in oceanū ſeptētrionis
pſkow vrbs notabilis murata ⁊ magna: minor tū q̄ nouigrod ad
iacet Moſkouie ⁊ lithuanie: hanc latini Pleſkouiā appellāt: inhabi
tatores ipſius omnes ſunt lingua ⁊ ritu Ruteni: barbā nō radunt
⁊ crines capitis non tondent: habitū vero in toto deferūt almani-
cum. Habet terra Pleſkouie triginta caſtra murata et ſunt verſus
Liuoniam : et non ſunt tam bona caſtra in Moſkouia neq; in
Lithuania. Tota aūt terra Pleſkouie ſexaginta miliaria in longitu
dine ⁊ q̄draginta in latitudine ꝯtinet. Vaſſilo modernus princeps
Moſkouie ꝑ cōpoſitionē ⁊ tradimentū ſenioꝝ adeptus eſt ⁊ poſſi-
det Pſkow: depoſuitq; campanā ad cuius pulſum tota ciuitas cō-
fluebat ⁊ iniuriātes opprimebat. Cōtra pactū quoq; ⁊ ꝓmiſſa ſua
abegit wladicā .i. epm loci ⁊ plures nobiles ac ciues Pleſkouie: et
locauit in ciuitate moſkua ⁊ alijs locis Moſkouie. Deinceps ver-
ſus orientē eſt Poloczko caſtrū ⁊ ciuitas magna ⁊ pertinet ad duca
tum Smoleñ: poſſidet eam magnus dux lithuanie. Poſt hāc ad ori
entē eſt Smolenſko caſtrū ⁊ ciuitas ex roboribus ſtructa ⁊ foſſis ꝓ
fundis munita: ipſa aūt terra ſeu ducatus Smolēſko ꝯtinet in lon
gum ſexaginta aut ſeptuaginta miliaria Germanica. Preterea lin-
guagiū Lithuanicū eſt quadripartitū: primū linguagiū eſt Jaczuin
goꝝ vt hoꝝ qui circa caſtrū Drohicin inhabitarūt ⁊ pauci ſupſunt
Alterū eſt lithuanoꝝ ⁊ Samagittaꝝ. Tertiū Prutenicū. Quartū
in Lothwa ſeu lothihola .i. Liuonia: circa fluuiū Dzuina ⁊ Rigā
ciuitatē. Et hoꝝ q̄n q̄ eadē ſit lingua: vnus tū nō plene alterū intel
ligit: niſi curſiuus ⁊ q̇ vagatus eſt ꝑ illas terras. Habuit hoc lin-
guagiū q̄driptitū tpe idolatrie pontificē maximū vnū : quē Criue
appellabāt: morantē in ciuitate Romoue a roma dicta: qm̄ hoc lin
guagiū de italia iactat ſeſe aduenisse: ⁊ habet nōnulla vocabula itali
ca in ſuo ſermōe. De iſto Criue ⁊ ciuitate Romoue in legēda ſancti
Adelberti pontificis ⁊ martiris legitur. Et ſcias q̄ in Pruſſia iā
pauci proferunt Prutenicū: ſubintrauit ſiquidē lingua polonoꝝ ⁊
almanoꝝ: ſic ⁊ in Lothua pauci villani profitentur hanc linguam

quia ſubintrauit Almanicū. In Samagithia aūt que eſt longitudi
nis quinquaginta miliarioꝝ ⁊ in lithuania que in longū triginta
miliaria ꝯtinet: in villis lithuanicū loquunt: ⁊ in magna parte Po
lonicū ꝓfitent: nā ⁊ ſermone polonico ſacerdotes eis predicant in
eccleſijs: inſuper ſcito q̄ hoc linguagiū q̄dripartitū totū eſt de obe
dientia ⁊ fide Romane eccleſie: in alijs aūt ꝓuincijs circūiacentib⁹
vt in nouigrod: in pleſkouia: in polocko: in Smolēſko ⁊ in meri-
diem vſq; poſt Kiow Ruteni ſunt oēs ⁊ rutenicū ſeu Slauonicū
loquuntur ritūq; grecoꝝ obſeruant: ⁊ obedientiā Conſtantinopo-
litano patriarche preſtāt. Amplius ſunt in ducatu Lithuanie thar
tari circū Vilnā: ⁊ habēt ꝓprias villas : colūt agros more noſtro
laborāt ⁊ vehunt merces : ad mandatūq; Magni ducis lithuanie
oēs ad bellū aſſurgūt: loquunt thartaricū ⁊ colūt Machometē q̄
ſaracenoꝝ ſectā ꝓfitent. Inſuper ſunt Hebrei in lithuania preſer-
tim in ciuitate Troki: hi laborāt ⁊ mercant thelonea ⁊ officia publi-
ca tenēt de vſuriſq; non viuūt poſt hoc de fluminibus dicamus. A
parte oriētali dominiū lithuanoꝝ termināt fluuij Oſkol. Jugra
Donyecz .i. paruus Don: ⁊ eſt paruus tanais: hi ⁊ plurimi alij in ta
naim decurrūt. Itē ex dn̄io lithuanoꝝ poſt caſtrū Veſnya (qd̄ dux
Moſkouie modernus Vaſſilo occupauit) ortus eſt Dinepr ſeu bo-
riſtenes ex terra plana lutoſa ex ſtagnis in denſis ſiluis : ⁊ fluit ſub
Smolenſko ⁊ ſub Kiow : tandē emenſis quaſi tricentis miliarijs
Germanicis in mare ponti incidit. Item Vilia alius fluuius tri-
ginta miliarijs ad orientē Vilne ciuitatis ortum cepit: ⁊ ſub caſtro
Vilnenſi cū alio fluuio minori vilna dicto (⁊ initium eius duobus
miliarijs a prefata ciuitate vilna cōputatur) cōmiſcetur : ⁊ vnaq; ad
magnū fluuiū Niemen influūt. Niemē aūt fluuius valde flexuoſe
decurrit: naues defert ⁊ merces: ⁊ poſt caſtrū Kowno in mare pru-
tenicū cadit. Itē Dzwina magnus fluuius fontes habet in Moſ-
kouia ⁊ in dn̄io Lithuanoꝝ fluit ſub caſtro Vitepſk: deinde ſub po
loczko: hoſtia eius circa Rigā ciuitatē Liuonie vbi in mare cadit: ⁊
ſcias q̄ quēadmodū in ſuperioribus premiſi : tria magna flumina
ꝓpe ſe inuicē oriunt: ſcilicet Dinepr: Dzuina ⁊ Volha oriunt inquā
in locis planis nemoroſis paluſtribus: non ex montibus Hipbo
reis: non Ripheis: nec aliq̄bus montib⁹ q̇ in natura minime ſunt
dūtaxat figmēto olim grecoꝝ tanq̄ in rei veritate exiſterēt glorioſe
⁊ ampuloſe predicati ſunt : ⁊ q̄ prefata flumina ex ipſis erūperēt ac
orirent ꝑ ſeq̄ces hiſtoricos coſmographos ⁊ poetas inexpte deſcri
pti decātatiq; ſunt: cū nuſq̄ cōpareāt: plana ſiq̄dē eſt terra ꝑ totū

vnde illa ortũ ducũt. Et Dinepr qui est Boristenes ad meridiẽ fluit vsq; in mare Ponti incidẽs. Dzwina grande flumẽ ex Moskonia erumpens ad occasum solis per dñia lithuanoꝝ ⁊ per Liuoniã labens iuxta ciuitatẽ rigã in mare Balteũ descendit. Wolha maximus fluminũ etiã ex Moskouia oriens in septentrionẽ tendit reuersusq; in orientẽ longinque circuit tanaim: tandem ꝯuersus in meridiẽ per Scithiã seu sarmatiã asianam ⁊ campos planissimos thartaroꝝ peruagatus in viginti qnq; flumina magna partitus mare Euxinum ingreditur. Distat tanais a Wolha in thartaria itinere sex hebdomadaꝝ: ad minus tribus aut quatuor velocissime currentibus. Sunt ⁊ alia in Lithuania ⁊ Moskouia multa flumina ⁊ stagna magna: parua vero flumina ⁊ riui sine numero in maiora defluunt. Omnia piscosa abundanter: ita ꝙ in illis terris vbi aqua ibi ⁊ pisces: ⁊ sunt pisces sapidiores ⁊ delectabilioris gustus ꝗ̃ in regionibus nostris: piscine ⁊ fodine pro aquis ⁊ impiscationibus tanꝗ̃ inutiles illic non fiunt. Amplius in ducatu lithuanie panis rusticoꝝ nigerrimus est non cribrat⁹: ex siligine aut ordeo vna cũ furfuribus: dñoꝝ vero ⁊ potentũ panis delectabilis de pura similagine tritici albissimus pinsitur ⁊ habet̃: vino carent nisi quod aliunde ducitur: precipue vinũ Rinense: ⁊ ex occidẽtalibus regionibus per mare Germanicũ ⁊ Balteũ adductũ alicubi reperit̃: medone ⁊ spisso ⁊ tenui ⁊ vario modo cocto abũdãt ⁊ illo reficiunt̃ ⁊ inebriant̃. Cereuisias coquũt diuersimode ⁊ ex varijs granis: puta frumento: siligine: ordeo: auena: milio. ⁊c̃. ⁊ non sunt sapide: vulgus aũt vt semper aquã bibit: oliue ⁊ fructus dulces ac delicati illic nõ crescunt: algida etenim ⁊ frigida est prouincia. Armenta habẽt oĩs generis ⁊ feras siluaꝝ: plus ꝗ̃ in orbe christianoꝝ reperiant̃: saltus deserta ⁊ silue sunt magne decẽ aliquando quindecim miliarioꝝ: nõnunꝗ̃ ⁊ viginti quinq; miliarioꝝ: ad latera desertoꝝ ⁊ siluaꝝ ville ⁊ habitatores inueniuntur: ⁊ idcirco qꝛ magna nemora sunt magne fere ⁊ multe abundãtissime visunt̃ ⁊ capiunt̃: vri ⁊ boues siluestres quos lingua ipsoꝝ thuri ⁊ zũbrones vocãt onagri ⁊ equi siluestres cerui: dame: dorce: capree: apri: vrsi: mardures: scismi: ⁊ cetera genera feraꝝ. Insuper aues abundãt ⁊ ficedule ꝗ̃uis illic vinee nõ sunt aduolant ⁊ impinguant̃ atq; cũ suauitate edũtur. Estq; in Lithuania ⁊ Moskouia animal voracissimũ ⁊ inutile: quod alibi non cõparet rossomaka nominatum: quantitatis canis: faciei catti corporis ⁊ caude vt vulpis: colore nigrũ: cadaueribus vescitur: inuẽtoq; cadauere intantũ vorat vt extendatur ⁊ infletur tanꝗ̃ timpanum:

repertaq; angustia stricta inter arbores intrat ⁊ intrudit se cũ violẽtia premẽdo: vt violẽter comesta violẽtius egerat sicq; extenuatũ denuo cadaueri accurrit ⁊ ad summũ implet̃ cũ vicissitudine expressionis ⁊ ad morticiniũ reuersiõis donec totũ absumat ⁊ deuoret: ⁊ forsan natura tam insatiabile animal in illis regionibus producit vt hoĩes simili voracitate laborãtes redarguat. Quoniã potentes cũ ꝯuiuare ceperint: sedẽt a meridie in mediũ noctis ꝯtinuo cibo ⁊ potu sese opplẽdo: ⁊ a mensa quotiẽs natura ꝓpellit assurgendo et egerendo: iteꝝ ⁊ iteꝝ vorant vsq; ad vomitũ ⁊ amissionẽ discretionis ⁊ sensus tuncq; inguinis ⁊ capitis que sunt discrimina nesciunt: estq; illa ꝯsuetudo ꝑniciosa in lithuania ⁊ Moskouia: magis vero ⁊ absq; rubore in thartaria. Est etiã in illis terris lithuanie Moskouie ⁊ thartarie ab origine ꝯsuetudo venditiõis hominũ: serui natura venduntur a dominis suis tanꝗ̃ pecora: puericq; coꝝ ⁊ vxores. quinimo pauperes homines libero ventre nati victu carentes vendũt filios ⁊ filias suas interdum ⁊ semetipsos: vt apud patronos siliquis ⁊ grossis cibis saturarentur.

Tractatus secundus libri secundi.

¶ Capitulum primum de Moskouia

Moskouia est regio lõgissima latissimaq;: nam a smolensko vsq; ad Moskuã ciuitatẽ sunt centũ miliaria a moskua ad volochda centũ miliaria. Et volochda est ꝓuicia ⁊ fluui⁹ p ipsaz labẽs codẽ noĩe vocat̃: a volochda ad vsczuga cẽtũ miliaria: ab vsczuga ad viathka cẽtũ miliaria: ⁊ ista q̃drigẽta miliaria sunt de regiõe moskouie: ⁊ sermo per totũ est Rutenicus seu Slauonicus: vltra predicta a Viathka ad regionẽ Permska centũ miliaria: inde ad terrã Wahulczka triginta miliaria: ⁊ hec cũ Scithia ꝯfinat. Et iste prouincie subiecte sunt duci Moskouie: additisq; terris ad septentrionẽ ⁊ orientẽ ab eodẽ duce Moskouie possessis Juhra ⁊ Corela que sunt in Scithia erunt quingenta miliaria germanica magna: veꝝ Moskouite nõ per miliaria nostra cõputãt sed per verst ⁊ verst est quinta pars miliaris germanici. Numerant itaq; a ciuitate Moskua ad Wlodimiriã ciuitatem decemseptẽ miliaria germanica: abinde ad Vsczuch quingẽta verst: iterũ ab Vsczuh ad Juhrã q̃ngenta verst. Intra Moskouiam aũt sunt multi ducatus: est ducatus seu terra

moſkouie de qua triginta milia pugnatoꝝ nobiliū ad bellum egre-
diunt̄: agreſtiū vero ſexaginta milia. Eſt ⁊ ducatus ſeu terra Twer-
czka: de qua quadraginta milia armatoꝝ nobiliū dumtaxat ad bel-
lum prodeunt. In hoc ducatu capitalis ciuitas Twerd nuncupat̄: ⁊
eſt ciuitas grandis lignea de lignis edificata: i ea ſunt eccleſie lignee
centū ⁊ ſexaginta: caſtrū etiā ligneū eſt: ⁊ ſunt in ipſo nouē oracula
ſeu eccleſie. Principalis eſt ſancti Saluatoris ⁊ illa dūtaxat eſt mu-
rata: ſub hac ciuitate ⁊ caſtro ampliſſimus fluuius volha labitur.
Ducatus Chelmſki de quo ſeptem milia pugnatorum exeunt. Du-
catus Zubczowſki de quo quatuor milia armatoꝝ. Ducatus Klin
ſki de quo duo milia bellatoꝝ prodeunt: ad terrā Twerdeñ annu-
merant̄. Item ducatus Kubenſis triginta miliaria in longū conti
nens. Ducatus Jaroſlavieñ quadraginta miliaria de terra habēs.
Ducatus Szuherſieñ viginti miliaria terre habēs. Ducatus Sza-
choueñ triginta miliaria in longū ꝯtinens: omnes ſunt in milia-
rijs Moſkouie in longū cōputatis. Inſuper ducatus Rzezenſis
de quo q̄ndecim milia boiaroꝝ ſeu nobiliū armatoꝝ euadūt: ⁊ flu-
uius nominatiſſimus tanais de ipſo orit̄. Itē ducatus Suſdaloꝝ
⁊ plures ei adiacētes deſolati ⁊ deſtructi ſunt ꝑ thartaros. Eſt ⁊ ter
ra thartaroꝝ Kozanſka horda nominata triginta milia pugnatoꝝ
ꝓducēs: principi Moſkoꝝ ſubiecta: in campis iuxta caſtrū kozan
(qđ dux moſkouie poſſidet: ⁊ alluit̄ magno flumine volha) degēs.
Moſkwa eſt ciuitas principalis ſatis magna bis maior q̄ꝫ Floren
tia Tuſcie: aut bis maior q̄ꝫ Praga Bohemie vrbs: Praga dico q̄
extat ⁊ q̄ꝫ tu vidiſti. Non praga quā quidā nouus hiſtoricus ficte
ꝯſtruit longiſſimā triū dieꝝ itinere ciuitatē quod fabula eſt: verū
Moſkwa lignea eſt non murata plurimas habēs plateas: ⁊ vbi
vna platea finit̄ altera non ſtatim incipit ſed campus mediat. Int̄
domos quoq̧ ſepes mediāt: ita vt domus ſibijnuicē nō cohereāt
Nobiliū domus ſunt maiores plebeoꝝ vero humiles. Fluit ꝑ me-
diū ciuitatis ⁊ ſub caſtro ipſius fluuius eiuſdē noīs cum ciuitate:
Moſkwa appellatus: ⁊ eſt tantus quantus Multaua in Praga:
aut Arnus in Florētia. Caſtrū aūt qđ eſt in medio ciuitatis in pla
no eſt caſtrū bonū muratū tante amplitudinis vt Buda in Hun
garia: habet tria ꝓpugnacula: ⁊ cū his turres magne ſimul cōputa
te ſunt decē ⁊ ſeptē tegulis latericijs tecte ſed vnus murus: in eo ca-
ſtro eccleſie ſunt ſedecim: tres murate ſcilicet ſancte Marie: ſancti
Michaelis ⁊ ſancti Nicolai: relique ſunt de ligno. Palatiū ducis
in prefato caſtro eſt muratū adinſtar italicū nouū non amplū: nec

magnū: tres curie nobiliū ſunt murate: alie domus ligno ꝯſtructe
ſtube omnes nigre. Alie ciuitates moſkorū ſunt minores ⁊ caſtra
minora omnia de lignis fabrefacta. Preterea terra Moſkouie pla-
na eſt boſcis ac ſiluis aquis quoq̧ fluminibus piſcibꝰ ⁊ feris quē
admodum Lithuania referta: ſed frigidior ⁊ ſeptentrionalior: vn-
de pecudes ⁊ pecora parua ſunt ⁊ mutila abſq̧ cornibus quaſi ſem
per propter frigus: homines vero procere alte ⁊ robuſte ſtature
ſunt: bibunt aquam medonē ⁊ quaſſecz. i. fermentatos liquores.
Arant ⁊ ſulcant ligno ſine ferramento: ⁊ arpicant frondibus ar-
borum ſupra ſeminata equis tractis: raroq̧ propter intenſa ⁊ lon
ga gelua ſegetes matureſcunt: ideo meſſis ⁊ ſectis frugibꝰ in ſtubis
deſicant maturant ⁊ triturant. Sepenumero aūt vtuntur calefaciē
tibus aromatibus: ſepe ⁊ ſublimatis: de aromatibus de melle vel
alio calefactorio: ita vt ⁊ de auena aquā ardentē ſiue ſublimatū fa-
ciant ⁊ bibant ad effugandū ⁊ repellendū algorem et frigus: aliter
ex frigore congelarent. Carent vino ⁊ oleo: ⁊ ne inebriarentur prin-
ceps terre probibet ne medo aut liquor inebrians in aliqua domo
reperiatur ſub priuatione vite: niſi bis aut ter in anno ex admiſſi-
one principis. Monetam habent argenteam puri argenti dzingis
nominatam: maiorem ⁊ minorem: forme oblonge quadrangularē
non orbicularem non politam nec bene planatam. Eſtq̧ terra di-
ues argento ⁊ cuſtodia vndiq̧ clauſa: vt ne dum ſerui ⁊ captiui ſed
⁊ liberi indigene ⁊ aduene exire abſq̧ literis ducis nequeant ⁊ hec
hactenus. Flumina in Moſkouia ſunt plurima: aliqua aūt maiora
ſcitu digna enumerabo. Tanais nominatiſſimus fluuius a tharta
ris et moſkouitis Don nuncupatus: fontes et originem habet in
Moſkouia prope in ducatu Rzezenſi. Conſurgit de terra plana ſte
rili limoſa paludinoſa ⁊ nemoroſa: cumq̧ ad orientē ſolis proceſ-
ſiſſet vſq̧ ad metas Scithie ⁊ Thartarie: declinat ad meridiem et
perueniēs ad paludes Meotides illic hoſtia tenet ⁊ ingreditur: eſt
tantus Tanais quantū dicerē triplatum Tiberim poſt Romā in
mare Tirrenū decurrentē: aut quantū Danubium in duplo circa
Budam. Et doctrina aſtrologoꝝ tenet: q̄ꝫ Tanais ſit eius longitu
dinis cuius ⁊ Nilus fluuius Egipti: puta circa ſexaginta gradus
longitudinis: ⁊ ſicut Nilus a meridie ad mare Alexandrie deſcēdit
ſic Tanais a ſeptentriōe in Meotidas ⁊ mare Ponti defluit. Nec
piget repetere quod ſupra dixi alia magna flumina ex Moſkouia eſ
ſe orta videlicet Dzwina: Wolha ⁊ Dinepr ſeu Boriſtenem. Et cum
Moſkouia ſit regio plana non montoſa: predicta flumina in di-
ſtantia nō valde longinqua a ſeinuicem ex terra plana nemoroſa et

paludinosa oriuntur. Maximusq̄ fluminū ille Volha in Thartarico dictus Edel: tendens in septētrionē procedit ducentis miliariis vsq̄ ad (nisni Nouigrod) quod sonat inferius nouū castrū: et est in terra Moskouie: ⁊ illic accurrit ⁊ ei ꝯiungit̄ magnus fluuius ex media Moskouia procedēs Occa cognominatus. Deinde octuagita miliarijs germanicis Volha sub castrū Kosan quod dux moskouie possidet: tandē sub castrū Sarai quod thartari tenent fluit. Deinceps versus meridiē vigintiquinq̄ fluminibus tantis vt est Tiberis in Roma: ⁊ alijs multo maioribus influit in mare Euxinum. Accipiat itaq̄ R. P. tua ⁊ ꝯtra oēs aduersantes tueat̄ ⁊ dicat q̄ prelibata flumina non de montibus: nec de radicibus montium: qm̄ ibi montes sunt nulli oriunt̄ ⁊ fluunt. Accipiat scd̄o q̄ mōtes Hiperborei ⁊ Riphei de quibus emanasse illa flumina ab aliquibus fabulose scripta sunt: nec in Moskouia neq̄ in alijs partibus septētrionis sunt: recteq̄ dicetur ꝯfictos fore ⁊ nusq̄ existere nisi forte in libro scripti aut picti ⁊ non in terra reperiri affirmarētur. Accipiat tertio q̄ in dn̄io Moskoꝝ quemadmodū ⁊ in terris Thurcoꝝ: hoīes de loco in locū ⁊ de territorio in territoriū ad incolendū transferunt̄: ⁊ alij pro his cōmutatim mittunt̄ ⁊ locantur. Accipiat quarto in Moskouia vnā linguā ⁊ vnū sermonē fore scilicet rutenicū seu Slauonicū in omnibus satrapijs ⁊ principatibus: sic q̄ etiā Ohulici ⁊ qui in Viathka degūt ruteni sunt ⁊ rutenicum loquuntur: vnāq̄ sectā ⁊ religionē instar grecoꝝ tenēt: omnesq̄ wladice. i. episcopi qui plurimi sunt patriarche Constantinopolitano subsunt: ⁊ ꝯfirmationē ab ipso postulātes obedientiā ꝓmittunt. Preter thartaros Kosanēses qui ducē Moskoꝝ recognoscentes Machometū vna cū Sarracenis venerantur ⁊ linguagiū thartaroꝝ loquunt̄. Etiā preter alienigenas ad septentrionē in scithia cōmorantes qui sermone ⁊ linguis ꝓprijs loquunt̄ ⁊ idola colunt: ꝓut in seq̄nti capitulo dicet̄. Accipiat quarto q̄ post terrā viathka nuncupatā in scithiā penetrādo iacet magnū idolū (Zlota baba) qd̄ interp̄tatū sonat: aurea anus seu vetula: qd̄ gētes vicine colūt ⁊ venerant̄: nec aliqs in ꝓximo gradiēs aut feras agitando ⁊ in venatiōe sectando vacuus ⁊ sine oblatiōe ꝑtransit: q̄nimo si munus nobile deest pellē aut saltē de veste extractū pilū in offertoriū idolo proijcit: ⁊ inclinādo se cū reuerētia pertransit.

¶¶ Capitulū scd̄m de regionibus Scithie Perm Baskird Jubra ⁊ Corela per ducē Moskouie subiugatis.

Post Moskouiā sunt gentes ⁊ regiōes inter septētrionem ⁊ orientē in fine asie septentrionalis que proprie Scithia dicitur: principi moskouie subiecte: per Juan ducē moskouie principaliter subiugate scilicet Perm: Baskird: Cziremissa: Jubra: Corela. Perm monosillabū est: inde terra Permska bissillabe permska ꝓnunciando: et fuit regio idola colens: quā Juan dux moskoꝝ citra annos viginti baptisma percipere coegit: more rutenoꝝ seu grecoꝝ: ⁊ posuit eis wladicā. i. episcopū nomine Stephanū quē barbari post discessuz ducis viuū excoriauerunt ⁊ necauerunt: reuersusq̄ dux afflixit eos ⁊ aliū denuo presulē ꝯstituit: sub quo tanq̄ noui christicole rutenorum scisma ⁊ ritū profitentes permanent. Alie vero regiones preexpresse in infidelitate ⁊ idolatria persistūt. Colunt solem lunā stellas bestias siluaꝝ ⁊ quod eis occurrit: habent propria linguagia et idiomata. In terra Permska propriū idioma: in terra Baskirdorum propriū: in Jubra propriū ⁊ in Corela etiā propriū. In his regionibus non arant: non seminant: panes non habent: nec pecunias: feris siluaꝝ que apud eos abundāt vescuntur: ⁊ non nisi aquam bibunt. Morantur in densis siluis: in tugurijs ex virgultis factis. Et q2 silue illas terras ꝯtexerūt hoīes siluestres ⁊ ferinos effecerūt Sunt velut bestie ratione non vtentes: vestimenta de lana non habent: pellibus teguntur rude ⁊ grosse ꝯsuentes varias pelles in simul: ex lupo ceruo vrso sabellis ⁊ scismis ⁊ ceteris prout sors obtulerit. Et quia ipsoꝝ terre mineras non nouerūt: pro omagio duci Moskouie mineras non pendūt: sed pelles animaliū siluestriū q̄bus abundant: proximiores oceano septentrionis vt iubri ⁊ Coreli piscantur ⁊ capiunt balenas seu vitulos ⁊ canes marinos: quos ipsi (vor vol) appellant: ⁊ ex cute coꝝ parāt redas bursas ⁊ kaletas axungiā aūt pro impinguatione seruant ⁊ vendunt. In Jubra ⁊ corela sunt aliqui montes mediocris tumoris: non altissime eleuationis prout quidā putauerūt ⁊ scripserunt. Supra montes aūt oceani qui mediocres sunt per totum septentrionē oceano adiacentes: scandunt ex mari pisces morss nuncupati: dente sese supra montem continendo fricando ⁊ ascensum promouendo. Dumq̄ ad summitatem montis peruenerint ad vlteriora gressum promouēdo: ad alterā partem montium volitando decidunt. Hos ille gentes colligendo dentes coꝝ satis magnos latos ⁊ albos pōdere grauissimos capiunt ⁊ Moskouitis pendunt atq̄ vendunt: moskouite vero his vtuntur: ad Thartariā quoq̄ ⁊ Thurciā mittūt: ad parandū ma-

nubria gladioꝝ frameaꝝ ⁊ cultroꝝ: quoniam grauitate sui maiorē ac fortiorē impressionē impingūt ⁊ prebent impellentibus laborātibus preliantibus ⁊ occidētibus. Et memineris ꝙ supra dixi: hāc esse illā Iuhram regionē Scithie: de qua egressi sunt Iuhri: a posterioribus hugui ⁊ hungari dicti: qui ad Gothiā ascendentes: vehementer multiplicati transierunt maxima flumina circa paludes Meotidas: intraueruntqꝫ Pannoniam: ⁊ secundo regressu eam occupauerunt possederunt: ⁊ in hanc diem tenuerunt: suntqꝫ eiusdē sermonis ⁊ loquele precise: nisi ꝙ addiderunt nostri hungari aliqua vocabula ex Slauonico idiomate: carū rerum que in Scithia ⁊ Iuhra non reperiuntur. Uerum in Pannonia Iuhri sunt christicole: in Iuhra vero patres eorum idolatre: politioresqꝫ ⁊ cultiores sunt Hungari in Pannonia: omnibus delicijs pleni (quamuis in toto ferocitatem nondum deposuerunt) quam Iuhri septentrionalissimi in Iuhra: qui in toto siluestres sunt bestiales ⁊ in frigidissima regione miserrime degentes. Insuper memineris in his regionibus Scithie ad oceanū septentrionis: non esse magna flumina: sed esse quasdam rupes ⁊ montes mediocris molis ⁊ non excellentissime celsitudinis inaccessibilesqꝫ: velut aliqui historici antiquiores protulerunt ⁊ scripserunt. Potius itaqꝫ secundum experientiam dixissent: de nemoribus ⁊ densis siluis eos exiuisse: quam de inaccessibilibus montibus.

Finis descriptionis vtriusqꝫ Sarmatie:
Mathie de Myechow: artium ⁊
Medicine doctoris.

Excusa Auguste Vindelicoꝝ. Anno virginei partus
M.D.xviij. die vero. iiij. mensis Augusti.